

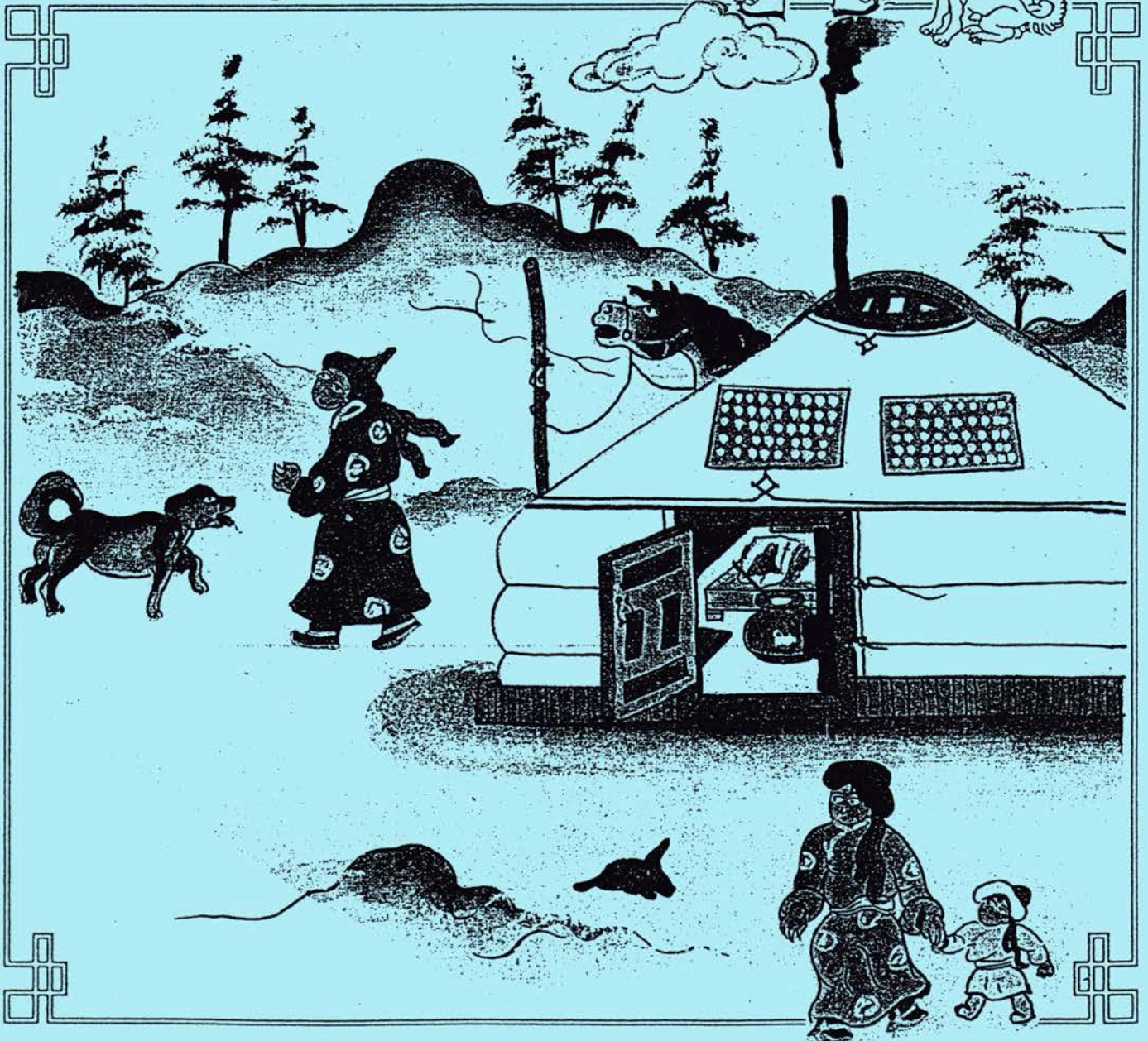
1997

GAER

23

Dansk Mongolsk Selskab

Nr. 23 - 8. årgang
November 1997

Dansk Mongolsk Selskab's
medlemsblad er tidsskriftet GER.

Redaktion: Rolf Gilberg (ansvarshavende), Bulgan Njama, Gudrun Lefmann, Jan Koed og Bent Gynther. Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger og deles nødvendigvis ikke af redaktionen. Indlæg uden forfatterangivelse er produceret af redaktionen.

*GER(24) udkommer
januar 1998*

Dansk Mongolsk Selskabs
bestyrelse består af:

Klaus Ferdinand, Rolf Gilberg (formand), Bent Gynther, Søren Haslund-Christensen, Jan Koed (kasserer), Gudrun Lefmann (sekretær), Bulgan Njama, Leif Petersen.

Selskabets adresser:

Formanden: Rolf Gilberg, Etnografisk Samling, Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K.

Telf: 3347 3207; fax: 3347 3320.
Sekretæren: Gudrun Lefmann, Thurøvej 3, 2000 Frederiksberg.
Telf: 3187 9003

Kassereren: Medlemskab, adresseændringer og kontingent:
Jan Koed, Carl Bernhardsvej 15 sttv, 1817 Frederiksberg C.
Telf: 3122 3729
Postgiro: 784-1582

Medlemskontingent:
100 kroner pr. kalenderår.

Dansk Mongolsk Selskabs
formål er:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområde i Mongoliet, Kina og Rusland.

(b) at udgive skrifter om mongolerne.

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold.

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne.

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Forsiden

Forsidebilledet er et udsnit af et større billede, hvis motiv handler om det mongolske nytår, Tsagaan Sar.

Forsiden på Ger(24) vil vise mere af billedet, og der vil komme en lille artikel om det mongolske nytår. Billedet er malet af kunstneren J. Ayonsb i 1996.

ISSN Nr: 0905-9504

Besøg fra Mongoliet

I 1997 har der været mange mongoler fra Mongoliet på besøg i Danmark. I det fleste tilfælde har Dansk Mongolsk Selskab først fået oplysninger om gæsternes komme under deres besøg eller når de var rejst. Det har ikke været muligt at organisere medlemsmøder i Dansk Mongolsk Selskab på grund af den korte tidsfaktor. Bestyrelsen arbejder på at få udviklet et bedre netværk, så oplysninger om besøg fra Mongoliet kan nå frem til Dansk Mongolsk Selskab i tide. Frederiksborg Amt's forvaltning for Uddannelse, Erhverv og Kultur havde i 14-25 september 1997 besøg fra Darkhan:

Hr. Yondongiin Vandansuren, guvernør for Darkhan-Uul Aimag.
Hr. Peljiriin Bayaras, viceguvernør for Darkhan-Uul Aimag.
Fru J. Batdulam, Manager of the Provincial Foreign Affairs & Cooperation (tolk).
Fru S. Gerel, Expert, EC/Tacis Coordination Unit, Ulaanbaatar.
Hr. Demidochir, Direktør for Broker Company, Darkhan-Uul.
Hr. Ganhold, Direktør for "Sheep Skin Goods".
Hr. Davaagav, Direktør for Elektricitetsværket i Darkhan.
Hr. Dashbalbaryn Davaasuren, Direktør for "Monto Trade" Co.
Hr. Dugree, Direktør for firmaet "Mazaalai".
Hr. Batmunkh, Direktør for "Darkhan-Sergelen", Publishing and Trading Co.
Fru Delger, ansat i landbrugskontoret.
Hr. Bujntsog, politiker.
Hr. Bazarsad Bolor, formand for "Oil Supply Co" i Darkhan.

Samarbejde mellem Danmark og Mongoliet

Året 1998 kan også blive året, da den danske hjælp standser, skriver **Søren Haslund-Christensen**. Netop i Mongoliet har danskere i 75 år gjort en stor indsats, og et større hjælpeprogram, der skal hjælpe det store og fattige land over skiftet fra partistyre og planøkonomi til demokrati og markedsøkonomi, bringes i fare.

Søren Haslund-Christensen, hofmarskal, generalmajor har ledet ekspeditioner til Centralasien og Mongoliet

Standpunkt Søndag

JP DEN 26. OKTOBER 1997

PÅ CHRISTIANSBORG Slot er der indtil jul en spændende udstilling, hvor man kan følge eventyret om den unge prinsesse Dagmar, der i forrige århundrede rejste til Rusland og blev kejserinde og var med til at fremme dansk indsats i Rusland og i Centralasien.

Hun var ikke ene om at vælge en fremtid i det store land mod øst. Tusindvis af danskere – landmænd og mejerister, købmænd og telegrafister og andre eventyrere – valgte dengang at prøve lykken i Rusland og Sibirien, og mange gjorde på den måde Danmark større.

Forholdene ændredes dramatisk med Første Verdenskrig og Revolutionen i 1917.

I 1918 blev hendes søn – den nye kejser – og hele hans familie myrdet i Jekaterinenburg, og enkekejsersinde Dagmar sad som fange på Krim ved Sortehavet. En ung dansk officer og læge, Carl Krebs, blev fra Gesandtskabet i Skt. Petersborg sendt med Røde Kors' hjælp til enkekejsersinden, før hun måtte flygte fra Rusland.

I borgerkrigsårene efter revolutionen, hvor Sovjetunionen afløste zarens Rusland og tvang de mange danske ud af landet, blev Mongoliet, der ligger syd for Sibirien, et ikke unaturligt mål for en ny generation af danske pionerer.

Allerede fra begyndelsen af dette århundrede søgte danske selskaber og forretningsfolk fra Kina at komme ind på det mongolske marked.

Store Nordiske Telegrafkompagni lagde en telegraflinie gennem Mongoliet. En linie, som i zartiden og i sovjettiden forbandt Rusland og Kina med verden og gav indtægter til Danmark.

En jernbanelinie gennem Mongoliet blev projekteret af en dansk ingeniør.

Det dansk-kinesiske handelskompagni Andersen & Meyer havde kontor i Mongoliets hovedstad.

Mange danske missionærer virkede i Mongoliet, også som lærere og læger.

I 1923 drog Carl Krebs med fem unge danske til Mongoliet for at starte en dansk forsøgs-gård, Igagården på Zobelstletten i Nordmongoliet, tæt på grænsen til Sibirien. Den senere opdagelsesrejsende Henning Haslund-Christensen var en af de unge danske. Man havde aftaler om gårdens oprettelse og drift med den daværende uafhængige og neutrale mongolske regering.

Både fra mongolsk og fra dansk side forudså man fordele af samarbejdet. Man kendte de gode danske resultater fra Sibirien. Mongolerne var glade for det danske initiativ, som de ventede ville vise vejen for udviklingen i Mongoliet.

I 1924 kom kommunisterne til magten i Mongoliet ved et kup, og i løbet af få år blev det klart, at det nye styre ikke ønskede at fortsætte samarbejdet med danskerne. De unge danske måtte forlade gården og Mongoliet, som snart blev et lukket land for vesterlændinge. Kun Carl Krebs blev på Zobelstletten til 1936, hvor også han til sidst blev tvunget til at forlade Mongoliet.

I 1968 anerkendte Danmark, som et af de første vestlige lande Mongoliet, som omsider var blevet medlem af FN, men landet var fortsat i mange år et af de mest hårdt styrede lande i Østblokken, stærkt domineret og økonomisk afhængigt af Sovjetunionen.

I 1985 blev det efter mange års forsøg omsider muligt for

mig at besøge Mongoliet. Målet var at få lov til i 1986 at gennemføre en filmekspedition, som skulle følge i min fars fodspor i Centralasien og også lave optagelser på Zobelsletten.

Der var stadig store sovjetiske hær- og flystyrker stationeret i Mongoliet, og konfrontationen mellem Sovjetunionen og Kina var markant. Det var ikke muligt i 1985 at få lov til at besøge "den danske gård" på Zobelsletten. Igagården var blevet til en stor statsfarm med ca. 2000 medarbejdere, ca. 13.000 køer, 13.000 får og 5000 heste. Med sovjetisk støtte havde mongolerne videreført den danske idé. Det var muligt at drive storlandbrug med husdyrhold og mejeridrift i Nordmongoliet.

Spørgsmålet var og er at få produktionen transporteret til og afsat på markederne i Rusland og Kina.

Hans Kongelige Højhed kronprinsen var i Mongoliet i 1986 som medlem af filmekspeditionen, men det var endnu ikke muligt at få lov til at filme på Zobelsletten.

Men tiderne var ved at ændre sig, og Sovjetunionens indflydelse reduceredes hurtigt.

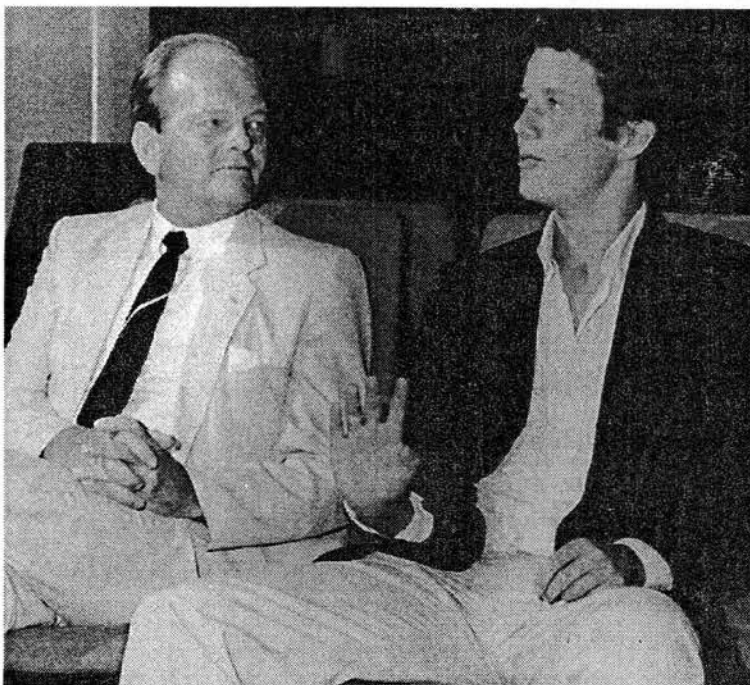
Gorbatiovs Glasnost og Perestrojka bredte sig fra Sovjetunionen til Mongoliet, og i 1989 og 1990 var et politisk og økonomisk systemskifte på vej i Mongoliet.

De russiske soldater var blevet trukket tilbage og på den næste filmekspedition i 1990, hvor kronprinsen også var med, fik vi lov til at filme på Zobelsletten.

Resultatet blev en TV-udsendelse om "den danske gård" og fremtidsmulighederne for Mongoliet efter et systemskifte.

Under opholdet på Zobelsletten fik vi mange beviser på, at den lokale befolkning havde bevaret mindet om den danske gård og samarbejdet med danskerne i 1920'erne. Især Carl Krebs og hans virke som læge blev fremhævet.

Gården var endnu organiseret som en statsfarm og blev styret hårdt af partiet fra centralt hold.

Hofmarskallen og kronprinsen efter rejsen

ARKIVFOTO

Men lederen, Chagdar, som selv var medlem af partiet og parlamentet, var klar over, at de kommende år ville give problemer på gården og bad om en genoptagelse af det dansk-mongolske samarbejde og støtte til gårdens og egnens overgang til de nye tider.

Fra regeringsside blev disse ønsker støttet mere generelt, og kronprinsen fik et brev med hjem til Udenrigsministeriet, hvor man officielt anmodede om en genoptagelse af samarbejdet.

Det kommunistiske parti, som gennen tre generationer alene havde styret alt i det enormt store land med en befolkning på lidt over to millioner, blev over en periode tvunget til at afgive magten.

Flere nye partier havde fået lov til at vokse frem, og der blev gennemført valg, overvåget af internationale observatører.

Neutral åbning

I det nye parlament blev flere af de nye partier repræsenteret,

og en ny samlingsregering overtog styret. En ny forfatning og nye valglove blev vedtaget, og i løbet af de følgende år blev et parlamentarisk demokrati etableret bl. a. med støtte og rådgivning fra Danmark.

Indtil sammenbruddet i Sovjetunionen havde Mongoliet fået meget omfattende økonomisk støtte fra den store nabo mod nord. Mongoliet var nok et selvstændigt land, men så snævert politisk og økonomisk forbundet med Sovjetunionen og de øvrige østlande, at de fleste opfattede Mongoliet som en del af Sovjetunionen.

Mongoliet har store naturrigdomme, og der findes store mængder kul, kobber og andre mineraler i undergrunden. Der udvindes kul og kobber i store åbne miner, hvor mange fremmede har haft arbejde.

Sovjetunionen leverede til meget lave priser olie og gas i store mængder til Mongoliet, som til gengæld ikke søgte at lokalisere og udvinde de olie- og gasforekomster, som man mente fandtes, især i de områder, som lå nærmere Kina.

Hele energiforsyningen, alle maskiner og maskindele til den voksende industri og til hele transportsektoren kom fra Sovjetunionen. Ved Sovjetunionens sammenbrud blev alle disse forsyninger afbrudt, og Mongoliet gik i stå.

Nu skulle alt dette købes til verdensmarkedspriser og i fremmed valuta.

Man kan roligt sige, at den af mongolerne ønskede overgang til frihed, demokrati og markedsøkonomi med en neutral åbning over for omverdenen fik store vanskeligheder i overgangsperioden i 90'erne.

Der er fastlandsklima, og i disse år var vintrene koldere end normalt. Millioner af husdyr og tusinder af mennesker døde af kulde. Danmark var som eneste land hurtigt med en katastrofehjælp i form af olieindkøb til de værst ramte områder. Denne umiddelbare og hurtige hjælp rørte mongolerne dybt, og de vender ofte tilbage hertil med taknemmelighed.

I årene efter 1992 har Danmark fulgt op på det mongolske ønske om samarbejde og støtte.

Danmark har ønsket at støtte demokratiseringsprocessen bl. a. ved at støtte udviklingen af en fri presse. Grund- og efteruddannelse af mongolske journalister og mediefolk gennemføres af Danmarks Journalisthøjskole. Der er etableret et uafhængigt trykkeri i hovedstaden, hvor der trykkes blade til alle partier.

Uddannelsesniveaet var højt i Mongoliet, og Danmark har satset på at støtte og udvikle undervisningssektoren og omstille den til de nye forhold. Danmarks Lærerhøjskole har gennemført programmer, der skulle forny den mongolske grundskole, efteruddanne lærere og udvikle undervisningsmetoder og lærebøger til de specielle mongolske forhold.

Sundhedspolitikken er blevet støttet bl. a. med medicinleverancer og tuberkulosebekæmpelse. Også gadebørn søger man at hjælpe.

På landbrugsområdet har man fra dansk side medvirket til en omorganisering og privatisering af mejerivirksomheder

i nærheden af hovedstaden. Støtte til etablering og udvikling af andelsvirksomheder har også været på programmet.

Hjælpen må fortsættes

Mongolerne har hele tiden ønsket at kunne samarbejde med omverdenen og Danmark på lige fod, og opnå aftaler om produktion, eksport og import til fordel for begge parter. Den støtte, de nu får og er taknemmelige for, ønsker de snarest muligt afløst af mere almindelige handelsforbindelser.

Stor var derfor også glæden, da den danske udenrigsminister i 1996 som den første europæiske udenrigsminister besøgte Mongoliet med en større erhvervsdelegation, som fik etableret mange og gode kontakter og lagt et grundlag for et positivt handelsmæssigt samarbejde.

Mongoliet har en veluddannet og målrettet befolkning med en kultur, som på mange områder minder på vores.

Både danske forretningsfolk og bistandseksperter fremhæver Mongoliet som et godt samarbejdsland, hvor Danmark og danskerne har et godt ry og nyder stor respekt helt tilbage fra dengang, man grundlagde forsøgsgården i 1920'erne.

Der er store muligheder i det enorme land med de mange ressourcer og en central placering mellem to af fremtidens økonomiske kraftcentre.

Der er nu også fundet olie i Mongoliet og det ville være trist, hvis der ikke også i den fremskridtsperiode, som ventes, også var unge danske, der vil være med til at gøre en indsats og tage en chance i det fremmede.

Men den kritiske periode i Mongoliet er ikke overstået.

Danmark har planlagt at indstille hjælpen til Mongoliet med udgangen af 1998. Mongoliet beder om, at hjælpen forlænges endnu et par år.

Og ude på Zobelsetten, hvor den danske hjælp til Mongoliet startede i 1923, og hvor man tog initiativet til at forny samarbejdet i 1990, har man endnu kun sat meget lidt til den danske hjælp. Det, man bad om, var energi i form af et mindre kraftværk og støtte til, at det nu privatiserede husdyrhold kan gøres rentabelt. Man vil have hjælp til, under de nye forhold, at kunne producere og afsætte tidssvarende mælke- og kødvarer af høj og ensartet kvalitet til de nye markeder i Kina og Rusland.

I 1998 er det 30 år siden Danmark anerkendte Mongoliet, men som planerne ligger for øjeblikket, kan det også blive det år, hvor den danske hjælp til Mongoliet ophører.

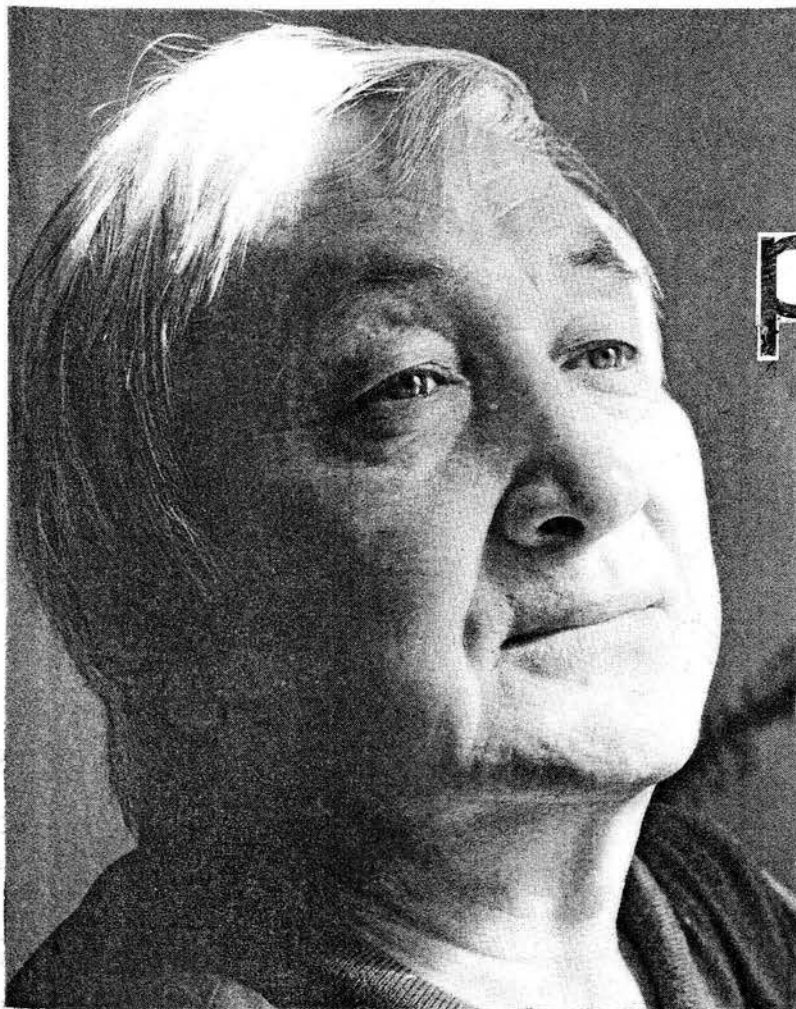
Formålet med støtten var at hjælpe det store og fattige land over de problemer, som skiftet fra et partistyre og planøkonomi til demokrati og markedsøkonomi indebærer. Overgangen har været vanskelig og har taget længere tid end beregnet, men den danske indsats kan mærkes og har haft den ønskede effekt.

Mongolerne beder om, at den danske hjælp fortsættes, til de selv kan klare problemerne.

Det var faktisk også målet for de unge danske, som for 75 år siden startede en forsøgsgård på Zobelsetten. Det ville være synd ikke at fortsætte dette arbejde, til mongolerne selv kan videreføre det. Især da der er store opgaver og måske også muligheder for fortjeneste for den nye generation af unge danske, der som pionerer skal være med til at føre Danmark – og måske også Mongoliet – ind i det næste århundrede.

Imponerende udstilling på Experimentarium i Hellerup

Doktor Dino og det store puslespil

Det komplette skelet af den lille kødæder Oviraptor er dr. Rinchen Barsbolds favorit. Han er overbevist om, at Oviraptoren var et varmlodigt og højt udviklet dyr med en intelligens som vore dages rovfugle.

Foto: Lars Bertelsen

Dinosaurer, æg & unger, Experimentarium i Hellerup fra fredag den 3. oktober-13. april 1998.

I to uger har den internationalt anerkendte palæontolog dr. Rinchen Barsbold fra Videnskabernes Akademi i Mongoliet og hans assistent knogle for knogle samlet 20 ægte og omkring 80 millioner år gamle fossile skeletter af dinosaurer. Et kæmpe puslespil.

Af ASGER WESTH

Careful står der med massive sorte bogstaver på den lange række af solide trækasser. Gulvet er ét stort organiseret rod af fjedre, limtuber, pensler og værktøj. Her er lederen af Det Palæontologiske Center ved Videnskabernes Akademi, Ulan Bator, i Mongoliet, doktor Rinchen Barsbold, og hans assistent i gang med et - for en ikke indviet - uoverskueligt puslespil.

Fire trailere med 20 fossile skeletter af dinosaurer blev for to uger læsset af på Experimentarium. Kun doktor Bars-

bold og hans højre hånd kan og må samle de uerstattelige for-tidsfund. Og det er noget af et pillearbejde.

Hver trækasse rummer bunker af knogler, kranier og ryghvirvler, der stump for stump omhyggeligt er pakket ind i beskyttende skumgummi.

I 30 år har den gråhårede videnskabsmand studeret dinosaurer og hvert år deltaget i udgravninger, primært i Gobi ørkenen, hvor han var med til at opdage dinosaurerne Gallimimus. Denne sommer var han af sted igen og kom tilbage med nye fund.

»Det her er den ægte vare. Det er rigtige skeletter, ikke afstøbninger,« siger han og peger rundt.

På gebrokkent engelsk gelejder doktor Barsbold roligt rundt blandt de skeletter, der er ved at skyde i vejret på det afspærrede areal. Hans opmærksomme mørke øjne aflæser gæstens kropssprog og interesse med et tålmodigt og til tider overbærende blik.

Fandt foster i dinosaur-æg

Foruden i Mongoliet er der fundet skeletter af dinosaurer i Nordamerika, Kina og 10-15 andre lande. Selv Spanien og England er med på listen. I alt findes der skeletter og knogle rester af 800 forskellige typer dinosaurer, men der har sandsynligvis eksisteret endnu flere.

Doktor Barsbold har set alle de største samlinger. Han betegner det amerikanske materiale som godt og beretter beskedent, men stolt om Mongoliets omfattende samling af fossile skeletter.

»Det er ikke den største, men efter min mening den mest unikke samling i verden. Vi har blandt andet fundet reder med dinosaur-æg og fostre og komplette skeletter af en kødædende og planteædende dinosaur i slagsmål. Måske overvurderer den kødædende sine kræfter,« smiler han.

Videnskab og lidenskab går hånd i hånd hos dinosaurernes doktor. Da et æg med et foster af en dinosaur skulle tilbage til Mongoliet efter en udstilling i Japan, hentede doktor Barsbold det selv. Hele vejen i flyet hjem sad han med kassen med ægget på skødet.

Biologisk fejltagelse

Kun et lille udsnit af Mongoliets samling af dinosaur-skeletter vises på Experimentarium. Heriblandt et af doktor Barsbolds yndlinge, Oviraptoren, som der kun er fundet seks-syv af i verden.

Skeletten af den lille, tandløse rovdinosaur syner ikke af meget ved siden af den flere meter høje asiatiske udgave af den kendte og frygtindgydende Tyrannosaurus Rex, men Oviraptoren var intelligensmæssigt overlegen.

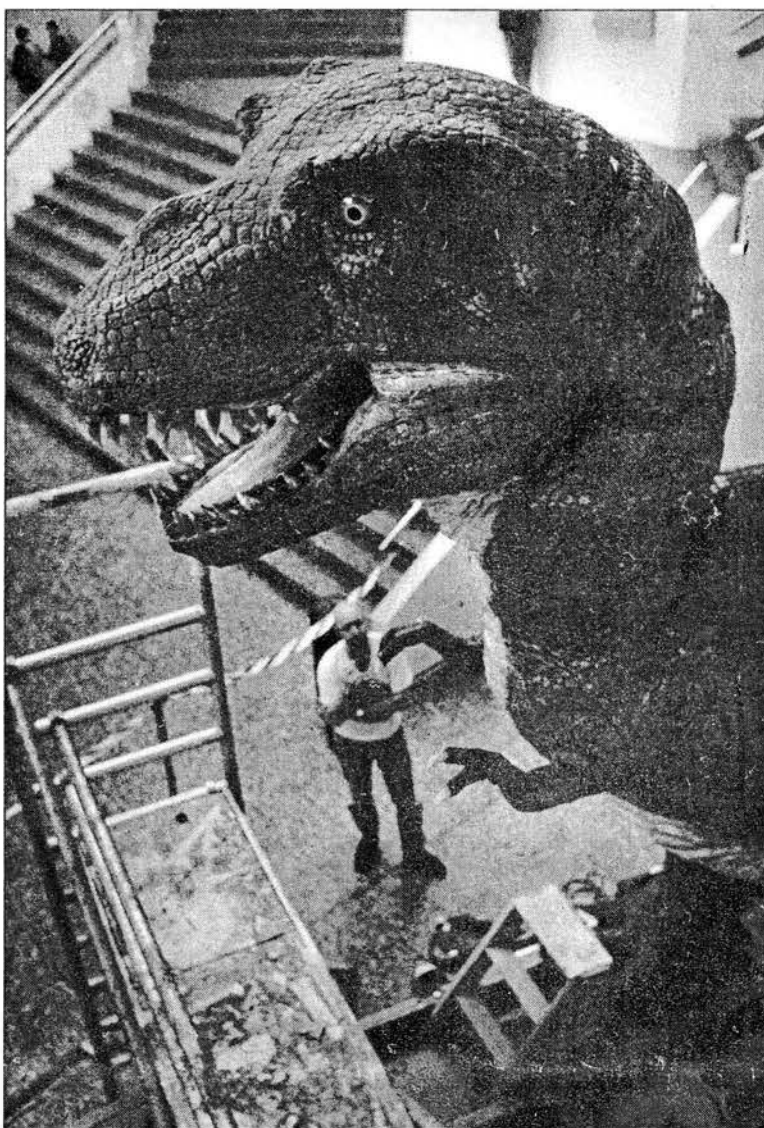
»Ud fra vores omfattende fund kan vi se, at dens hjerne var meget større end hos Tyrannosaurus Rex,« siger doktor Barsbold.

Han mener, at den ofte stereotyp fremstilling af dinosaurer som aggressive og dumme er forkert.

»De var kvikke og højtudviklede dyr. Nogle af dem var selvfølgelig dumme, det kan man se på størrelsen af deres hjerne-skaller, men de udviklede sig. Jeg mener, at Oviraptoren var lige

så intelligent som en af vores dages rovfugle.«

Doktor Barsbold bygger ud sagnet på fund i Gobi ørkenen. Her fandt man i 1920'erne for første gang en Oviraptor i nærheden af en rede med æg. Æggen og reden mente man stammede fra den planteædende Protoceratops, der menes at have været et af de mest udbredte dyr for 80 millioner år siden. Den nye dinosaur fik navnet Oviraptor - æggetyv. En vurdering, som eksperterne i dag spøge-

Den brøler, den bevæger sig, og den er kæmpestor. Robotten af en brutal Tyrannosaurus Rex, der står og tramper på en bil, er det første syn, som møder publikum på Experimentarium. Foto: Lars Bertelsen

fuldt kalder et biologisk justitsmord.

I 1993 gjorde man Gobi ørkenen nemlig et helt unikt fund. I en rede med æg fandt man et foster af en Oviraptor. Et andet fund af en Oviraptor, der skræver over en rede, har radikalt ændret opfattelsen af dyret. Rederne stammede ikke, som man først troede, fra Proceratops. Det var Oviraptors egne.

Sociale dyr

»De havde en social adfærd, som vi kender den fra fuglene,« siger doktor Barsbold, der er overbevist om, at Oviraptoren var varmblodet.

»Vekselvarmede dyr som krokodiller forlader deres æg. De beskytter dem ved at opholde sig i nærheden, men de ligger ikke oven på æggene,« siger han.

Der er lige så mange teorier som uløste gåder om dinosaur-

ernes liv, men videnskabsfolkenes bliver hele tiden klogere. Som noget af det seneste har Dr. Barsbold og hans folk fundet en rede med 15 dinosaur-unger.

»Det er meget mystisk. De kigger allesammen i samme retning ligesom fugleunger. Jeg håber, at de sidste fund, vi har gjort, giver mulighed for at se på dinosaurernes familieliv og sociale adfærd med nye øjne. Og for første gang er det nu muligt at identificere delikate stoffer af æggens skaller,« siger han.

Gen-teknologiens muligheder

Et åbenlyst, men måske lidt useriøst spørgsmål, presser sig på. Har doktor Barsbold set Steven Spielbergs film Jurassic Park?

»Of course. Men kun den første,« siger han.

»Den var meget interessant. Den første og den bedste film, der er lavet om dinosaurer. Spi-

elberg havde allieret sig med eksperter, og filmen gav et godt billede af det, vi ved om dinosaurernes udseende og adfærd,« siger doktor Barsbold.

Jurassic Park bygger på en historie, hvor fortidens kæmper er blevet genskabt via avanceret gen-teknologi. En realistisk mulighed?

Dr. Barsbold trækker på skuldrene, retter sig op og folder hænderne på bordet foran sig.

»Teoretisk set er det et uhyre interessant spørgsmål. Jeg ved, at japanske og russiske forskere via gen-teknologi forsøger at genskabe mammutoksen ud fra et fund af et nedfrosset dyr med kød og hud. Dinosaurerne levede meget tidligere, og hidtil er der kun fundet fossile skeletter og fostre, hvilket gør det meget svært. Men måske bliver det muligt engang i fremtiden. Man ved aldrig.«

Denne artikel har været trykt i JPKøbenhavn 29. september 1997. Den gengivet her med tilladelse fra Asger Westh og JPKøbenhavn.

I anledning af Dino-udstillingen på Eksperimentariet i Hellerup har Dansk Mongolsk Selskab forarrangeret et særligt besøg tirsdag, den 25. november 1997, klokken 19-21. Normalt koster det 69 kroner at komme ind i Eksperimentariet for en voksen. Dansk Mongolsk Selskab har fået en rabatordning til 35 kroner per person, når vi kommer i samlet flok. Det er vigtigt for os at vide, hvor mange der kommer, derfor skal man melde sig til. Det kan man gøre ved at sende betaling til kassereren (Hans adresse står side 2).

Dinoer duperer publikum

Særudstillingen dinosaurer, æg & unger på Eksperimentariet i Hellerup er allerede en publikum succes. Over 100.000 mennesker har de sidste fem uger rejst 80 millioner år tilbage for at møde dinoerne. Tyrannosaurus rex, der knuser en bil, har været det ubestridte midtpunkt for publikums opmærksomhed. Men også den kæglade Apatosaurus har lokket folk ind i Eksperimentariums fortidsjungle. (GS)

Udstillingen lukker lige efter Påske i april 1998, Anden Påskedag er mandag, 13. april. Professor Barsboldt kommer så igen til Danmark for at være med til at pakke Dino-knoglerne, som skal sendes tilbage til Mongoliet. Dansk Mongolsk Selskab har allerede fået et forhånds tilsagn om, at han gerne vil holde foredrag om dinosaur i Mongoliet. Et sådant møde kunne forventes at foregå lørdag, den 18. april 1998.

Zanabazars eneboerkloster genindviet

Det siges, at Ovorkhangai er en af de mest maleriske aimag'er. Det er ingen overdrivelse, når man tænker på dens uspolerede natur, de talrige mineralske kilder og springvand, de tætte skovområder og ikke mindst de historiske levn, hvor det mest berømte uden tvivl er klostret Erdene Zuu, bygget i 1585 på det sted, hvor det mongolske imperium havde sin hovedstad Kharakhorum i 1200-tallet.

En tilsvarende betydning har klostret Tuvkhen omkring 50 km nord for kurstedet Khujirt. Place-ret, som det er, på toppen af et bjerg er Tuvkhen-klostret så godt som utilgængeligt.

Alligevel har troende og nysgerrige turister fundet vej til toppen ad en ujævn sti, der snor sig op gennem en tæt nåleskovsbevoksning. At tage turen til fods er et besværligt og tidskrævende forehavende, idet klostret er opført på toppen af et klippeparti, der rejser sig 2.500 meter over havets overflade. Kun biler med firhjuls-træk kan klare turen.

Klostret består af to små træbygninger, der trykker sig mellem store kampesten. Genopbygningen begyndte så sent som i 1992. Klosterbygningerne blev ødelagt af kommunisterne under den antireligiøse kampagne, der fejede hen over landet i 1930'erne. I sit kølvand efterlod den i tusindvis af summarisk henrettede lamaer og mere end 700 ud af 734 ødelagte buddhistiske templer.

Man kan spørge sig selv, hvorfor det lille Tuvkhen-kloster oppe mellem træerne på bjerget ikke blev sparet. De første bygninger blev opført i 1683, da Mongoliets første teokratiske hersker, Onder Gegeen Zanabazar, gjorde dette sted til sin eremitage. Det var her i 1683, at han skabte de 96 skrift

tegn, der indgår i Soyombo-skriften, hvoraf det første tegn findes i gult på Mongoliets nationalflag midterste blå felt.

Særlig interesse knytter sig til tre fodaftryk, der befinder sig på en hængende klippe beliggende ca. 60 meter over et lille fladt jordstykke længere nede. Det ene er afsat af en traditionel mongolsk støvle, det andet af et lille barn og det tredje af en hest.

Ifølge Shagdarsuren, den unge klosterlama på stedet, fortæller le-

genden, at det var på denne klippe Zanabazar blev indviet. En nærmere undersøgelse af aftrykkene viser, at de hverken er huggede eller mejslede i stenen.

Inden for klostrets område er der i klippevæggen et lille hul, hvor der netop er plads til én person. Det er i denne hule, Zanabazar og de andre lamaer, der levede efter ham, mediterede i fredelig afsondrethed fra den øvrige verden.

Der er to brønde, hvor vandets farve i den ene er gråt og i den anden brunt. Ingen ved, hvorfor farven på vandet i de to brønde er forskelligt, skønt de kun ligger 5 meter fra hinanden. Man kan ikke lade være med at undre sig over, hvor brøndene får deres vand fra. Der er kun 8 meter til toppen af klippen. Vandet har ingen mulighed for at blive i brønden.

Ikke langt fra klostret er der et interessant fyrretræ, der er forbundet til et andet træ af en gren.

Ifølge Damdinperenlei, en anden af klostrets lamaer, er træerne mere end 300 år gamle. Han siger, at det var i grenen, der forbinder de to træer, at Zanabazar plejede at tøjre sin hest.

For tiden er der kun de to lamaer til at tage sig af klostret, og de siger, at mange lokale troende og få turister aflægger besøg.

På et tidspunkt var der omkring to dusin lamaer ved klostret, og både Shagdarsuren og Damdinperenlei ser gerne, at unge lamaer kommer til klostret, der blev taget i brug og indviet i august, udelukkende for midler indsamlet blandt lokalbefolkningen.

Ch. Burenbayar

Oversat af Jan Koed fra The Mongol Messenger, 39(324):8, 24. september 1997, Ulaanbaatar.

DE DANSKE NYBYGGERE paa Zobelsetten.

Tegninger af
FRODE KIERULF

Tidligt om Morgenen var jeg som Regel ude at proviantere med Bøssen paa Nakken. Raadyrene skulde tages inden Solopgang paa de sydlige Bjergskraaninger.

2det Afsnit.

En Juleaften i det mørke Asien.

Men for at vende tilbage til Begyndelsen: Jeg kom altsaa til Bulguntal Dagen før Juleaften.

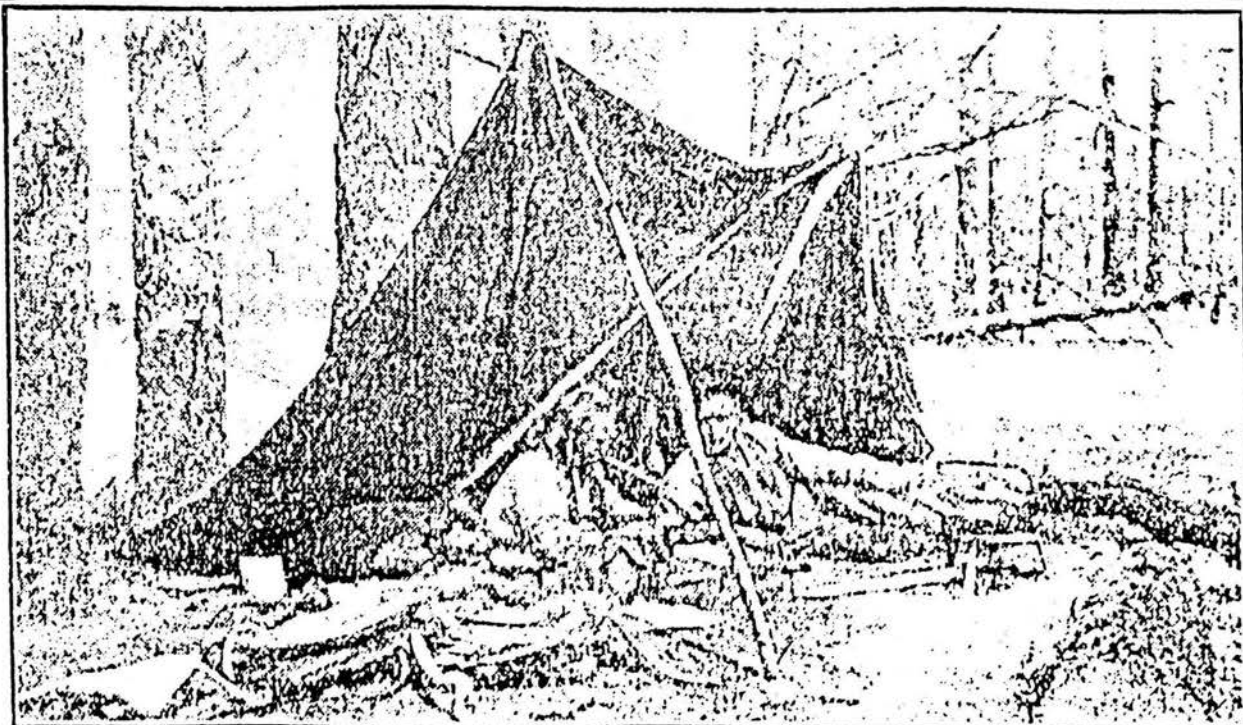
Krebs og jeg boede sammen i et Hus, der netop var blevet færdig den Dag, vi kom, og da Julefesten skulde fejres hos os, fik vi travlt med at hygge Rummet. Det blev saamænd helt pænt med Dannebrogflag, Vægtæpper, Dyreskind og kinesiske Lamper. Juletræet — en Ceder — havde vi haft med fra Bjergene, og Julelys og Godter bragte vi med fra Irkutsk. Endelig fik vi et rigtig dundrende Baal i Ovnen — Grundlaget for al Hygge — og Bordet blev dækket.

Kl. 6 gik vi til Bords — Borgstrøm i Kjole, Krebs og Haslund i Smoking og jeg i blaat Jakkesæt — en underlig Forsamling midt i det mørke Asien. Vi fik naturligvis Risengrød — og da vi hverken havde Gaas eller And og dog skulde have Æbler og Svedsker, brugte vi Grønt-

F. Kierulf

Vore Karle holder Hvil i Saatiden.

sagerne i Stedet for Kanel (som vi ogsaa manglede). Dejlig fed, kold Mongolmælk (meget federe end Jerseymælk) traadte i Stedet for Æl med Sukker i. Anden Ret var ristet Oksetunge med smeltet Smør og ristet „Bowie“ (Bowie, en Slags Brød bagt i Fedt, var vor sædvanlige Erstatning for Kartofler). Ovenpaa Kaffe fra Irkutsk med Pandekager. Vi ønskede hinanden glædelig Jul ved en, glimrende Julepunch, som Borgstrom havde destilleret af dansk Brændevin, kinesisk Sukker (en Slags Kandis) og Rosiner. Saa havde vi Juletræ, sang Julesalmer, Juleposten deltes ud og Gaverne kom frem. Jeg tændte en af de Plantadores, som jeg havde med hjemmefra som Julegave — og saa gik der en Tid, hvor jeg nok tror, de flestes Tanker gik tilbage til Danmark — i hvert Fald var det Julen i Danmark, der blev Samtaleemnet Resten af Aftenen. Saa fik vi Te med Klejner og gik saa i Seng.

Det daglige Arbejde begynder

Julen blev fejret i tre Dage, og det lykkedes os omsider at faa for-

klaret de Mongoler, der havde slaet sig ned i Nærheden med deres Jurer, at det var „Borrhung“ til Ære for Gud. Samtidigt viste vi dem Juletræet. Det var de vildt begejstrede for, trods det, at det ikke var særligt udstafferet med Pynt. 4de Juledag havde vi usædvanlig mange Gæster i „Forretningen“: To store Karavaner og en Masse Mongoler kom for at sælge Egernskind, endvidere handlede vi os til en Del Sædekorn, en Trækokse og en Slagteokse, som jeg maatte slagte Dagen efter. Derpaa begyndte Hverdagslivet paa Bulguntal.

Kort efter Nytaar drog Dr. Krebs og Haslund af Sted med en Karavane til et Marked i Kossogol for at sælge Varer og købe Skind, og jeg drog med en lejet Hestekaravane Syd paa til et Lamakloster, „Euriteje“, efter Korn. Jeg var borte i 8 Dage, de andre godt en Maaned.

Efter Hjemkomsten gik jeg straks i Gang med at gøre Redskaberne i Stand til Foraaret. Desuden maatte jeg se efter Besætningen, 7 Heste og 2 Trækokser, passe Fælderne i Skoven og give en Haand med i Byggeriet. Inden Februar havde vi indhegnet ialt 5600 Kvadratmeter Jord med et 3 Alen højt Planke-

værk og kunde endda hejse Kranzen paa et nyt Blokhuis.

Vi havde et udpræget Fastlandsklima paa Zobelsletten. Om Vinteren ofte over 40 Graders Kulde, men Foraaret begyndte allerede i Februar, og Sommeren var meget varm med over 30 Graders Reamur midt paa Dagen.

Den længselsfuldt ventede Regn.

Det skortede ikke paa Sne om Vinteren, men saa meget des karrigere faldt Regnen i Sommertiden. Vi kunde gaa i Uger og Maaneder og sulke for Regn — og frygte for Afgrøden; men kom den saa endelig, var det ogsaa til Gavn. En Sommer, da vi længe havde skullet forventningsfuldt mod den skyfri Himmel, begyndte det endelig at dryppe en Aften ved Solnedgang. Vi tog den med Ro med at komme i Seng den Aften. Det var dejligt at høre den Pjasken, som vi havde gaaet og ventet i lange Tider.

Vi kom jo da omsider i Seng og fik begyndt at „spinde“, men det blev ikke til megen Sovn den Nat — vi havde ikke tænkt paa, at Jordtaget efterhaanden blev gennemblødt.

Da jeg havde sovet en Time, begyndte jeg at mærke Fugtigheden. Jeg flyttede Madrassen ned paa Gulvet; men det blev en kort Frist, jeg holdt mig tor der. Jeg maatte flytte, jeg véd ikke hvor mange Gange, inden jeg fandt mig en tor Plet henne ved Ovnen. Senere paa Natten maatte vi op og flytte rundt med Indboet. En stor Kasse med Bøger, Medicinkassen og Ammunitionskassen maatte vi jonglere med adskillige Gange. Det var nu slet ingen kedelig Nat, Regnens Virkning var enorm. Næste Dag skød Kornet med Kæmpfart ...

Der kom mere sikre Tider for vort Landbrug, da vi fik lagt en Dæmning over den ene Flodarm, saa vi kunde overrisle Markerne. Senere fik vi endog lavet en primitiv Vandmølle ved dette Anlæg.

Jordbunden paa Zobelsletten var meget kalkholdig, og Græsvegetationen rigt blandet med Bælgplanter, Vikker, Astragal, Stenklover og Fladbælg. Mit første Arbejde bestod i at lægge den sejge Steppe under Ploven.

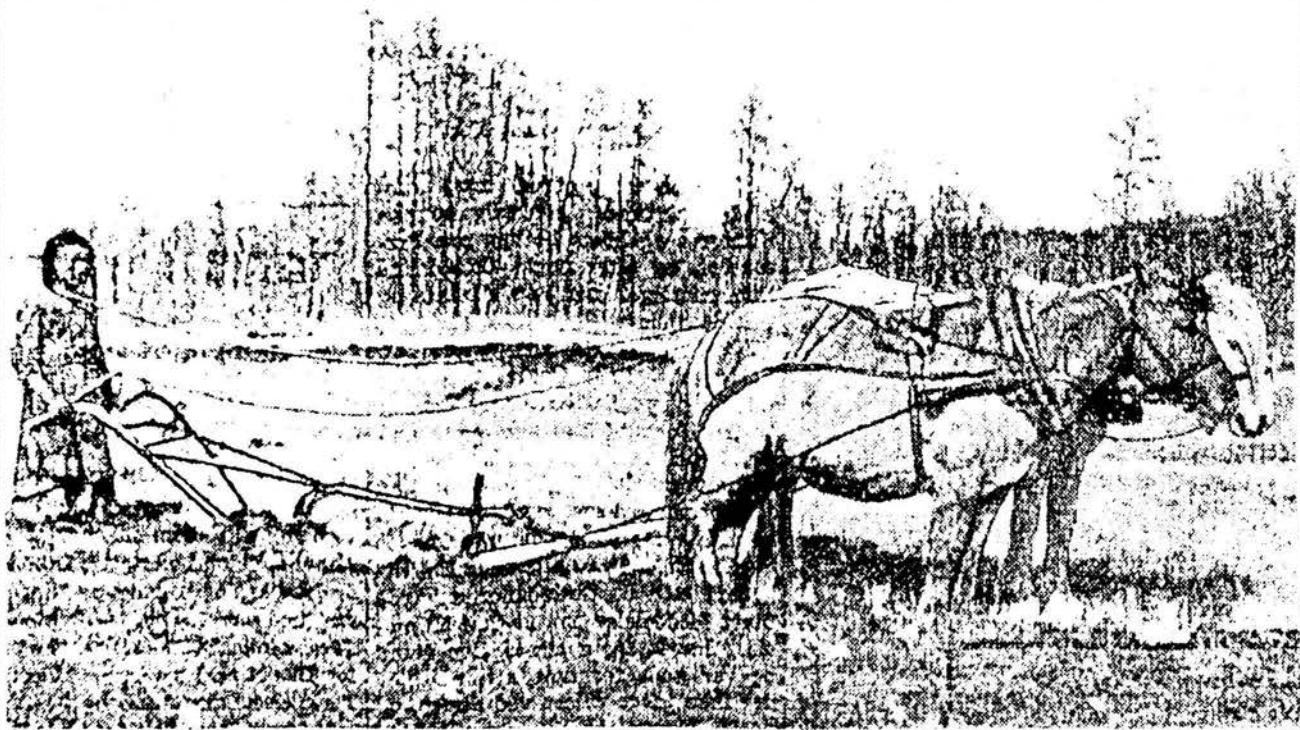
Landmandsliv paa Steppen.

Vi rykkede ud, saa snart Jorden var fri for Frost — af Sted med to Vogne med Telt og Plove og Heste og Okser. Den første Dag gik med at saa Teltet rejst, Kjøkkentøj pakket ud, lave Hammelstøjer og en lille Indhegning, hvor vi kunde drive Heste og Okser ind om Morgenen og fange dem. Den første Tid var vi kun tre Mand, to Russere og jeg. Senere fik jeg Hjælp af de to andre Landmænd. Dagen begyndte med forskellige Morgengæringer, Hestene og Okserne blev drevet sammen, Morgeamaden lavet og spist, og jeg var som Regel endda ude at proviantere med Bøssen paa Nakken langs med Floden eller ned og pille Laksene af Nettet, for Dagens egentlige Gærning begyndte. Jeg sørgede for Kød og Fiskemad haade til os i Lejren og dem derhjemme i Nybygden. Til Gengæld sendte de os saa Mel, Gryn og Salt, Smør og Mælk.

Det var et frit Liv derude paa Steppen i det lille Telt; men unæg-

leligt anstrengende, selv om vi holdt en dejlig langstrakt Middag. Temperaturen midt paa Dagen var noget højere end behageligt. Fra Klokker 10 om Formiddagen til Kl. 3 Eftermiddag var det absolut behageligt at opholde sig i Skyggen, der kunde man da nøjes med ca. 25 Grader. Dagen blev dog ikke af den Grund til en 8 Timers Arbejdsdag. Vi var, som nævnt, oppe Kl. 4, og Arbejdsdagen sluttede først Kl. 9, og den var streng. Desuden var der andre Ting at passe. Vi var paa egen Kost. Raadyrene skulde tages om Morgenen inden Solopgang; paa de sydlige Bjergskraaninger, Fiskebæltene og Ruserne tilses bræde Morgen og Middag, og Seletøj og andre Ting kunde ogsaa ca Gang imellem trænge til et lille Eftersyn.

Om Aftenen var der ikke Tid til nogen Ting, thi saa snart Solen gik ned bag Bjergene, blev det mørkt. Vi fandt ogsaa, det var passende Sæntid. Saa snart Teen var skyllet ned og Brødene til den næste Dag lagt til Bagning i Asken, blev der Rø i Lejren. Den eneste Lyd i Af-

Vor Forkarl pløjer den 1000aariige Græsmark. — Furen blev ikke helt lige.

Mongolen havde en Datter, som han var kilden paa at komme af med. Jeg kunde faa hende til Korne for 20 Dollars.

tenens Stilhed var Sneppernes mærkelige snurrende og fløjtende Lyd, naar de fløj rundt om Redepladserne, og en Gang imellem et Skrig fra en Trane eller en Ugle.

Med Ajuakoksen for Ploven.

Det er ikke saa lige til at bryde 1000 Aars Græsmark op og lave bekvem Saabed. Det giver Smedemusklær i højre Arm, for Pisker skal svinges kraftigt og tit over de stønnende Okser, hvis man skal have noget bestilt. Men det Arbejde, vore Ajuakokser præsterede, stod ogsaa Maal med et godt Spand Heste. Lad være, at der skulde en Mand til at trække dem, og der var Mas med at faa dem frem; de tog deres Læs for deres Arbejdsdag og fandt selv Føden i Fritiden. Næste Morgen var de triske igen. Jeg har forresten ogsaa brugt Heste. Heldigvis havde vi faaet købt en gammel „Russer“. Den havde jeg i Furen og saa to Mongolheste ved den anden Ende af Hammelen. Det er nogle Gange mere besværligt end at køre selv Hingsteplage til i Danmark. For det første er en Plov ik-

ke det bedste Redskab at vænne Heste til for; for det andet er tre Heste værre at køre med end to, og endelig er gamle Heste mere egen-sindige end unge. Jeg klarede det alene de første Dage, men saa kom der en Tid, da Hestene var omme i Bringen, i Ryggen, paa Laarene (af Skaglerne) og i Munden — da maatte jeg have Hjælp. Saa gik det ogsaa — selv om Furen ikke blev helt lige.

De følgende Aar vakte Landbruget naturligvis færre Besværligheder; men der viste sig dog stadig Vanskeligheder. De lange Tørkeperioder kunde blive skæbnesvangre for Høsten, og en Del Ukrudt fik vi ogsaa med ud i Saasæden. Mærkelig nok var der ikke en eneste Graaspurv paa Zobelalletten, da vi kom; men saa snart Landbruget var i Gang, flokkedes de i Tusindvis i Nybygden.

Foruden disse smaa bevingede Rovere satte Musene stor Pris paa vort Korn. Graaspurvene nøjedes dog i hvert Fald med at spise saa meget de kunde paa Stedet. Musene derimod tog noget med sig hjem — til Vinterforraad.

Denne Fortrad hjalp Mongolerne os og med at reducere. De var vant til at drage ud hvert Efteraar og plyndre Musenes Vinterforraad af Rødder og forskellige Frø, f. Eks. Vikker. Det kaldte de for „Miharin“. Nu meldte der sig fem fattige Mongoler for at samle Miharin paa vore Kornstykker. Vi fik det halve af det, de samlede, minus det, de snød os for. Men Kornet kom dog allenaftals i Menneskemunde.

Primitivt Mejeribrug.

Vor Slaamaskine arbejdede fortrinligt og skaffede os en hel lille Ekstrafortjeneste ved at slaa Ho for Mongolerne. De stillede Heste og Folk til Raadighed og vi Maskinen, Saa delte vi Høsten.

Da vi fik indrettet et Ishus, hvori vi kunde samle Is fra Floden om Vinteren og opbevare den om Sommeren, gik jeg i Gang med Mejeribrug.

Jeg lavede en lille Ost hver Dag, undtagen Søndag, og kærnede Smør hver tredje Dag. Ganske vist ofrede jeg en Masse Mælk og Tid paa disse Oste til ingen Nytte. Min

Mejerilære havde jeg svedt ud, og Døgen havde jeg solgt, da jeg var færdig med den paa Landbrugsskolen — den regnede jeg aldrig med at faa Brug for. Nu stod jeg uden at ane, hvilken Temperatur og Fugtighedsgrad de forskellige Oste skal have til Lagring. Men jeg saa til dem hver Dag, om de „snorkede“ eller revnede og hvad der nu ellers kan ske. Det kneb de første Gange med at faa Mælken ren, Ostene var jo lavet af Faaremælk for en stor Del, og den er ikke altid helt fin. Da jeg fandt paa at centrifugere og blande Fløde i Skummetmælken, gik det bedre.

Foruden Landbruget gav Kvægavlen, Pelshandlen, Jagtturene og adskillige lange Rejser os nok at bestille — men derom senere. Nu vil jeg fortælle lidt om Indbyggerne i det store Land, vi var kommet til at leve i.

Til Fem-Te i en Jurte.

Det gik ikke altfor hurtigt med at lære Sproget. Mongolsk er ikke saadan at løbe til; men efterhaanden kunde jeg dog tale med de Indfødte, og tilsidst lærte jeg oven i Købet at skrive de tibetanske Skrifttegn, saa Folk kunde læse dem. Det saa vældig kont ud, syntes jeg.

Vi stod paa en god Fod med de Indfødte. Allerede en af de første Dage red jeg ud med de andre Kolonister for at se, om vi kunde finde nogle Naboer. Det gik rask hen over Sletten en Timestid; men saa blev vore Heste pludselig tossede. De havde faaet Øje paa en Tabum, en mongolsk Hesteflok, der gik og græssede, og nu vilde de hen til deres Frænder. Det var kun en lille Tabum, blot et Par Hundrede Heste. Paa Bulguntal er der nemlig kun fattige Mongoler; thi den haarde Vinter for nogle Aar siden decimerede Hestenes Antal. Men det varer ikke mange Aar, før det bliver bedre; der er Masser af Føl. Her gik Heste i alle mulige Farver, raske Dyr, som ikke blev brugt hver Dag. Omsider fik Mongolen, som ejede Tabumen, Øje paa os. Han var kravlet ned af Hesten og laa og bagte sig i Solen. Nu kom han farende i vild Galop med Urgaen over Nakken. Urgaen er en

Mongol med sin Ridehest.

tynd Stang paa 10 m, der er forsynet med en Løkke. Instrumentet er beregnet til at fange en Hest, som er løbet bort fra Flokken. Men man fortæller, at Mongolerne ogsaa bruger den, naar en Ulv vover sig ned paa Steppen.

„San, san“, hilste Mongolen, og mine Fæller svarede: „San tamerkan, a San“. Derefter fulgte de ufravigelige Hilsner, Spørgsmaal og Svar. Oversat er det: Hvorhen agter Du Dig? Hvorfra kommer Du? Hvad hedder Du? Jeg haaber dit Kvæg er raskt og Handelen god.

Da det var i Orden, pegede han i den Retning, hvor hans Jurte var, idet han sagde: „Værsgod, vil I ikke have Te. Snart var vi ved Bølgen, et lille, rundt Filttelt, som man næsten maatte kravle paa Knæene for at komme ind i. Men Folkene var gæstfri. Saa snart vi var kommet til Sæde paa Hæderspladsen foran Husalteret, satte Konen Teen over paa det aabne Ildsted. Først fyldte hun Gryden halvt med Vand, derpaa tog hun noget, der lignede en Mursten. Det var den saakaldte Teglatenst, en sammenpresset Teblok, som man bruger overalt i Mongoliet. Hun skræbede saa meget som en Spiseskefuld i Gryden, kom Faaremælk i, lidt Kinesersoda, lidt Smør og lidt Mel i. Da det var kogt, var „Teen“ færdig og serveredes lige fra Gryden. Ko-

nen fandt Trækopperne frem, og efter at der var kastet nogle Draaber til hver Verdenshjørne og nogle Draaber ind i Ilden, blev der øst op.

Tyve Dollars for en Kone.

Guderne havde faaet deres. Nu kunde vi Mennesker roligt tage fat. D. v. s. jeg var nu ikke helt „rolig“ ved Blandingen den første Gang. Senere vænnede jeg mig til den, og navnlig da jeg ogsaa havde vænnet mig til at bringe min egen Arjok (Trækop) med, hvor jeg færdedes, kom jeg til at sætte Pris paa Mongolernes Gæstfrihed og Traktement.

Mens vi drak Teen i den gæstfri Jurte, spurgte vor Vært os ud paa det omhyggeligste. At Folk er nysgerrige i en saadan Udøken, er jo intet Under. Da han fik at vide, at vi var tre Mænd uden Koner, spidsede han Øren. Han havde netop en Datter, som han var kilden paa at komme af med. Han tilbød hende billigt — d. v. s. ikke lige straks. Det var først, da han mærkede, at vi ikke var Liebhaber, at Prisen gik ned ad. Saa havde vor Passivitet bragt ham saa langt ned, at han kun forlangte en Hest, og tilsidst forlangte han kun 20 Dollars. Da vi stadig ikke reagerede, begyndte Mongolen at blive gnaven. Saa valgte vi at fortrække, mens vi endnu kunde skilles som Venner.

Naar vi hverken sagde Tak for Te eller Farvel, skyldtes det ikke nogen Fortrydelighed fra vor Side; men det hører ikke til god Tone i Urjan-chaj.

Vi vendte atter Hestene hjemad. Af Sted gik det over Steppen til det gamle Spor, der angiver Karavanevejene til Dairen-Dark-Kureen. Her fik vi Øje paa en lille Stentavle med nogle Inskriptioner og symbolske Billeder, omgivet af Lotusblomster — en Billedstøtte til den sælsomme Guddom, der lever i Mongolernes sælsomme Sjel.

Ved Siden af laa en Stendyng, opstaaet ved at enhver Rettroende, der var kommet forbi, havde kastet sin Sten dertil.

Vi standsede en Stund. Saa gik det videre tværs over Flodens Vand fra den brændende Sol ind under Lærketræernes Skygge, hvor Spætterne og Mejsene lavede Musik som Trommer og Piber. Snart var vi hjemme igen og gik atter i Gang med at svinge Svøben over Okserne.

En mongolsk Verdensborgers Ankomst.

Straks da jeg kom til Urjan-chaj, syntes jeg Mongolerne var nogle forfærdelig grimme, lavbenede og smudsige Skabninger; men det varede ikke længe, før jeg vænnede mig til deres Udseende, og efterhaanden naaede jeg saa vidt, at jeg kunde møde Mænd, som jeg ligefrem vilde gaa med til at kalde flotte og pæne. Smudsigheden lærte jeg nu allerførst at se bort fra; for i det Klima og under de Forhold, man lever i i Urjan-chaj, vasker man sig ikke mere end højst nødvendigt.

Af de laveststaaende Indbyggere, Sojoterne, er der ikke mange tilbage i Mongoliet, og jeg er nær ved at tro, at ogsaa Mongolerne gaar deres sikre Undergang i Møde. Der er ikke mange Procent, som ikke lider af veneriske Sygdomme, Børnefødslerens Antal er ringe og Børnedødeligheden stor. Familieforholdene blandt Mongolerne er ret udviklede. De ugifte Kvinder faar lige saa ofte — eller sjældent — Børn som de gifte, og selv om en gift Kone faar et Barn, er det aldeles ikke givet, at hendes Mand er Fader til det. Børnene er for Resten lige velkomne for det.

Enkelte frugtbare Familier findes dog endnu. De sælger saa af Over-skudet, d. v. s. de modtager en Betaling af en anden mindre børnerig Familie, der adopterer Børnene.

Selv om de smaa Mongoler er velkomne, laves der dog ikke stor Staahej ved deres Ankomst. Familien nøjes med at holde et Par Faarskind og nogle gamle Stykker Filt i Beredskab til at svøbe den Lille i. Der er ingen Tordemøder. Den ene Kone hjælper den anden — og efter et Par Dages Forløb er Moderen i Reglen paa Benene igen. Er der noget i Vejen, tilkaldes Medicinmanden. Hvis det er noget alvorligt, tilkaldes desuden Lamaer for at gøre Besværgelser. Barnet fødes i Jurten. Det vaskes ikke, men tørres lidt af med en Klud og svøbes i et Faarskind med Ulden ind mod Kroppen, uden om lægges et Stykke Filt, og det hele bindes sammen med et Stykke Haarreb. Saadan en lille nyfødt Mongolunge er ikke appetitlig. Det lille malproppe Ansigt, med Haaret sammenvokset til en Kage, kan dog se helt veltilfreds ud. Skindene, som Barnet svøbes i, va-

skes ikke. Bliver de tilsvinede, skrigger Ungen, og der maa skiftes og „gives tørt paa“. Det snavsede Skind skrubes, rystes og lægges til Tørring for at være klar til næste Gang.

Naar Barnet er født, gaar der Bud til Klosteret til Lamaerne. De finder i deres Bøger et Navn til Ungen, og er det en Dreng, finder de ud af, om han skal være Lama. Er Forældrene ikke tilfredse med Navnet, finder de selv paa et, de synes bedre om, og Forældrene er nu heller ikke længere saa ivrige efter, at deres Børn skal blive Lamaer. Regeringen har gjort Lamabestillingen mindre eftertragtet ved at tage flere af deres Privilegier fra dem. Pigenavne og Drengenavne er ens — ganske faa Undtagelser har jeg hørt om.

I Mongoliet er det absolut en Fordel at komme paa Sværdsiden — lige fra den Tid, Barnet begynder at kunne sanse, tages der mere Hensyn til Dreng end Pige.

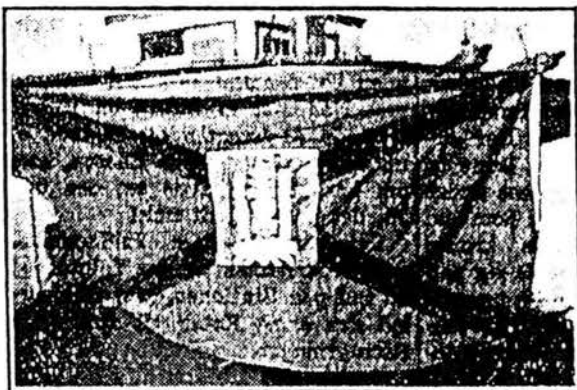
Sygdom og Død.

Ligesom der ikke kræves noget større Udstyr ved en Fødsel, saaledes lærer en Mongol-Ligfærd heller ikke nogen Anskaffelse af Kiste eller lignende.

Mongolerne betragter ikke Døden paa samme Maade som vi. De har det ikke saa meget med Sorg. Er en Mongol naaet op over Støvets Aar, er det i sin Orden, at han dør — ja, det er snarere upassende, hvis han ikke gør det. — Vil Guderne ikke have ham, da er der Grund til at befrygte, at et eller andet ikke er som det burde være.

Naturligvis er det „beklageligt“, naar en ung arbejdsdygtig Jæger eller Kvinde lægger sig til at dø. Det er jo et Tab for vedkommendes Familie, men dog ikke noget at græde over.

Er en Mongol syg, tilkalder man først en „Emtk-hung“ (Medicinmand), og lidt er han i Stand til at hjælpe. Han har forskellige Mediciner — mest lavet af indsamlede Planter — og ellers giver han Patienten et Stykke Papir med tibetanske Formularer at tygge paa. Kan Emtk-hungen ikke hjælpe, gaar der Bud efter Lamaer, som kommer og holder stort Spektakel i Jurten med forskellige Musikinstrumenter, som Trommer, Bakkener,

Det mongolske Flag, „Ulan-Toki“.

Syv unge Danske drog i Aaret 1923 til Mongoliet for der, paa den næsten øde Zobelslette, at skabe et Ny Danmark. Paa Grund af den politiske Uro i Østen mislykkedes det dristige Kolonisationsforsøg efter fem Aars Forløb. En af Kolonisterne, Gaardejer Erik Isager fra Boslet i Ry fortæller her i en Række Artikler om de unge Danskers Nybyggerliv paa den øde Slette. Det er tilforladelige, sanddru Beretninger, der har Bud viden om, ikke mindst til den danske Ungdom.

Laarbensfløjter og hvad de nu ellers mener kan være passende til Læjligheden, og opsender lange tibetanske Bonner. „Non!“ kaldes det. Kan det heller ikke hjælpe, er der intet at stille op. Somme Tider slaar det fejl. Døden er af og til den stærkeste.

Vi fik ofte Besøg af en Mongol ved Navn Gongeraa. Sidste Gang jeg saa ham, var han sloj og hostende, men dog oplagt til Spøg. Han kom som sædvanlig for at faa sig en Sludder, en Cigaret og en Kop Te. Da jeg spurgte til hans Befindende, svarede han, at det var egentlig rigtig skidt. — Om kort Tid er jeg død, sagde han og illustrerede, hvordan det vilde komme til at se ud, ved at stikke Tungen ud af den ene Mundvig, skære Ansigt og vende det hvide ud af Øjnene. Saa slog han sin sædvanlige hæse Latter op og gik ud til sin Hest, satte sig op og red bort i Galop.

Vor Hestetabum gik i de Dage ikke langt fra Gongeraas Jurte, og jeg kom derfor tit ned ad den Kant. Nogen Tid efter traf jeg en Aften Lamaen Ojur-Grabtje og Ste-

dets Medicinmand. De red bort fra Jurten. — Jo, det var skidt med Gongeraa. Nogle Aftener senere hørte jeg Trommens Bum! Bum! Bum! langt ude paa Steppen, og jeg saa, at Forhængen for Jurtedøren var rullet ned, og der var lagt en Ramme udenfor Døren. Det betyder, at en ligger syg i Jurten, og er det samme som „Besøg forbudt“.

Samme Aften talte jeg med hans Datter Nandil, som var for Hjemgaaende med Faarene. Jo, hendes Far var meget syg og døde nok snart.

Der gik igen nogle Dage. Rammen laa stadig for Døren, og saa forlød det, at Gongeraa var død. Den Aften var jeg igen ude at drive Hestene hjem, og mødte en af Sønerne, der kom ridende sammen med Gjur, som han havde været oppe at hente. Den Nat blev der gjort en hel Del for Gongeraas Sjæl. Foruden Gjur-Grabtje var endnu to Lamaer -- Dawanjemmar og Jeltom i fuld Virksomhed. Fra Sol gik ned, til Sol stod op, og uden saa meget som at give sig Tid til at drikke en Kop Te, nommede de uden Ophold Formiddagen efter

var jeg oppe ad Floden for at hente Ho, og mødte da Sønerne, som saa noget forvaagede ud, men smilede over hele Ansigtet. Vi vekslede de sædvanlige Hilsener, og jeg fik at vide, at de agtede sig til Odudrakureen, det nærmeste Lama-kloster.

*I næste Søndagsnummer:
En mærkelig Begravelse. —
Lamaerne faar Bugt med
Gerrigheden. — Hestetypen.*

Naadam-bryderne får deres dell velsignet før kamp

Den mongolske nationalhelt, champion-bryderen B. Baterdene er kendt for sin dell i blødt læder. Den traditionelle mongolske dragt er en dell af Naadam festlighederne ikke kun for tilskuerne men især for bryderne. Det er blevet en tradition, at brydere, som deltager i Naadam brydnings konkurrencen på national plan, hver år anskaffer sig en ny dell. Der er 512 brydere på dette niveau. Når den nye dell er syet, sørger man for at en buddhist lama velsigner den. Mongoler mener, at en bryder kan ikke deltage i kampene, hvis ikke hans dell er blev rensat.

Bryderne har ikke deres dell på, mens de bryder. Der findes en særligt brydedragt, som sidder meget snævert til kroppen. Dragten består af et par stramme bukser i stil med badebukser, og en stram overdell med lange ærmer og åben for til. Sagnet fortæller, at en gang i gamle dage deltog en kvinde i disse brydekampe uden at

give sig til kende som kvinde. Hun vandt. Alle bryderne blev forbavset og overrasket, da hun stod frem som kvinde. For at man kan vide, hvem man er oppe imod, blev det bestemt, at brystet skal være åbent, så man kan se om det er en mand. I øvrigt deltager kvinder ikke i brydekampene i Mongoliet.

B. Baterdene, som har vundet den højeste brydergrad, champion, de sidste 10 år ved nationale Naadam festligheder i Ulaanbaatar, har dannet kult med sin læder dell. Han begyndte for ca. 5 år siden at optræde i læderdell. Ofte ses han dog i vinrød dell med et tykt bælte, hvori han viklet sin bryderdragt. Bryder dragten er rød eller blå. Baterdene har rød overdell og blå bukser. Men en bryder kan også bære farverne omvendt, eller være helt i rødt eller i blåt. Der er ingen andre faver som bruges til bryderdragter.

Når bryderne kommer ind på kamppladsen, stiller de op på 2 rækker overfor hinanden. En opråber fortæller publikum om den enkelte bryders kvaliteter, mens han danser svævende rundt som i en ballet omkring sin hatteholder. De andre, som ikke nævnes, står pænt stille og ser barske ud indtil det bliver deres tur til at blive annonceret.

I august 1997 mødte jeg Baterdene i hans ger ved Naadam festlighederne i det sydlige Hentii Aimag. Baterdene udstrålede ikke kun styrke, men også en stor ro, og var et uhyre venlig menneske, som man straks kunne lide. Han er meget interesseret i den mongolske kultur, og virker lidt som en kulturhero, der er med til at bevare de gamle traditioner i en ny og moderne verden. Han er kendt af alle i landet, akkurat som de bedste fodboldspillere er det i Danmark. ☺

Rolf Gilberg

GADEBØRNSPROJEKTET HAR NU ENDELIG FÅET NAVN - OG GAVN.

Af Finn Morell. Socialpædagogisk rådgiver.
Ulaanbaatar oktober '97.

SCENE 1:

Der kommer en flok teenagere slentrende tværs gennem hallen på skole nr. 70 i Ulaanbaatar. 14 drenge og 4 piger. De er mellem 13 og 19 år gamle. Nogle af dem har kasketter på, med skyggen drejet ned over øret eller helt om i nakken. Nogle bærer store skovmandsskjorter, som de har krænget ned over skuldrene. Lidt nonchelant ser det ud. Lidt frækt. Ikke provokerende. De smiler imødekommende men lidt afventende. De er på vej til undervisning og arbejds-træning i de lokaler som ligger for enden af hallen og tilhører DAMOST.

Man kunne måske kalde dem en slags bløde BZ'ere. De udgør ikke nogen subkultur, men de bor og opholder sig et sted som ellers står tomt, fordi ingen andre ønsker at bo der. De bor i nogle afsnit af Ulaanbaatars fjernvarmekanaler. De er et næsten logisk produkt af den hovedkuldts indførte markedsøkonomi (demokratise-ring?), som har medført fattigdom og familiesammenbrud i visse dele af den mongolske befolkning. Disse gadeunge er ikke fortabte. Ikke endnu. Deres øjne fortæller ikke om tomhed og desillusion. Endnu. Men deres liv og fremtidsudsigter er kummerlige.

Forældre og pårørende er afskrevet som uduelige. Skolegangen er afløst af overlevelsesgøremål som ofte omfatter småkriminalitet, voldsomheder, prostitution, tiggeri og snifning. De er ikke forbrydere! De er

ikke en bande. Men de kan blive det. Lige nu har de lyst til at komme på DAMOST-centret og få undervisning i mongolsk og engelsk, istandsætte og male skoleborde og -stole, male med på et stort vægmaleri og producere egne småvideoer. Den lyst har de haft 4 eftermiddage hver uge i de sidste par måneder. Og idag har de så fået at vide, at DAMOST via funraising i Danmark og støtte fra UNDP her i Ulaanbaatar har skaffet dem et lille hus at bo i. Det lunede. Udenfor falder temperaturen støt for hver dag der går.

Denne gruppe unge er ikke helt almindelige gadebørn. De er ældre end flertallet. De ser ikke umiddelbart så forsømte ud, som de billeder af gadebørn der gør sig bedst i medierne. De er skrappe og drevne til at udnytte alle muligheder for at gøre livet på gaden tåleligt. Ja, i visse henseender kan de li' gadelivet. Det er mere spændende, og rarere end at være ugleset og få tæv i et skolesystem, som endnu ikke har sagt farvel til pædagogisk begrundet vold. Med deres lederskikkelse Toldmon i

spidsen udgør de en styrende faktor i Ulaanbaatars centrum. Gruppen af yngre gadebørn er bange for dem. Ser måske osse lidt op til dem. De ladninger af velgørenhed, som med jævne mellemrum vælter ind over gadebørnene, blir' under Toldmons ledelse omfordelt og afhændet efter junglens uskrevne love.

Idag ser de friske, rene og veloplagte ud. Det gør de som regel. Men indimellem møder der et par tømmermænd op, en enkelt lugter fælt af manglende hygiejne, eller et par blå øjne og nogle grimme skrammer fortæller, at der har været voldsomme øretæver i luften fra kolleger eller fra strisserne.

Disse unge er nok barske og snu, men de er osse charmerende og dejlige børn, der trods omsorgssvigt har ressourcer, der kan udvikles. De har endnu mod på livet. Om det skal være gadelivet eller noget andet afhænger måske af, hvordan deres involvering i DAMOST forløber det næste års tid.

DAMOST

Gadebørnsprojektet hedder fra nu af DAMOST.

Bag det tidligere proklamerede GIMLE lå der jo en fin og relevant historie, men hvad nytter det, når det på mongolsk lyder som "Himmler". Vi ledte og søgte sammen med mongolerne og var tilsidst temmeligt forvirrede. Så havnede vi på DAMOST (Danish Mongolian Socio-educational Trainingcenter).

Herude er alle glade og tilfredse, så nu har I bare at vænne jer til det derhjemme.

SCENE 2:

Der kommer en flok mongolske socialarbejdere gående tværs gennem hallen på skole nr. 70 i Ulaanbaatar. 10 mænd og 12 kvinder. De er ganske almindeligt klædt. Jakkesæt med slips. Nederdel med bluse. Sweatshirt. En enkelt politiuniform. De ser forventningsfulde ud og sludrer afslappet med hinanden. Til daglig arbejder de på kommunale børneinstitutioner, på distrikternes socialcentre, i fransk, tysk, koreansk og engelskstøttede gadebørnsprojekter samt på børnepoliets opsamlings- og visitationscenter. Idag har de "fri". Det har de osse haft de foregående tre dage. "Fri" til at deltage i DAMOST-centrets første efteruddannelseskursus. Det er sidste kursusdag idag. De er på vej ind i centrets store undervisningslokale. Her danner nymalede skolepulte og -stole et stort U. Gulvet er dækket af et dybrødt tæppe og i midten står der kummer med grønne planter. På væggen er der kridt- og fibertavler, mongolske og danske landkort, billedkollager med gadebørn, danske plakater og en 3,5m² stor havblå opslagstavle, som er overdækket med de foregående dages gruppearbejder. I et hjørne står filmlærred og slidesprojector klar og et lille bord er dækket op med bøger og pjecer samt to små falgstænger med det danske og det mongolske flag.

Idag er det Uranbileg Bergen, Senior Officer i NCC, der skal foredrage og lægge op til debat om regeringens og NCC's overvejelser, undersøgelser, strategier og planer på gadebørnsområdet. De foregående dage har kursisterne hørt professor ved DLH, Jesper Holdt, foredrage om det socialpædagogiske gebets historie, udvikling og aktuelle dilemmaer. Psykolog Natcagdolgor, leder af den nystartede mongolske pædagoguddannelse har lagt op til og styret workshops om de krav og dilemmaer, arbejde med gadebørn og familier stiller socialarbejderen overfor. Danske Karin Munck, der er sygeplejerske og Cand. Cur. har givet oplæg om udviklingen på sundhedsområdet, bort fra et sygdomsfixeret medicinsk syn på børns sundhed henimod et mere holistisk syn, der også inddrager de psykologiske og sociale aspekter. Desuden har de fået

lysbilledforedrag om danske børne- og familieprojekter.

Igår var kursisterne på ekskursion hele formiddagen. 4 grupper besøgte h.h.v. et fransk/katolsk gadebørnsprojekt, en kommunal institution for ca. 80 gadebørn, et tysk projekt for ca. 30 gadebørn samt et af engelske Save the Children's HOT-AIL projekter, som alle er placeret i gerområderne i Ulaanbaatars periferi og hver rummer ca. 25 gadebørn. Et meget engageret gruppearbejde og en spændende panelfremleggelse efterfulgte ekskursionerne.

Det er som sagt sidste kursusdag idag. Så eftermiddagen er sat af til afskedsfest med taler, underholdning, tag-selv-bord, airag og vodka og dans til levende musik. Festen er velfortjent, for mødeprocenten har været meget høj og alle har arbejdet flittigt og engageret hele kurset igennem.

En vanskelig etableringsfase

Som det fremgår af de to scenarier ovenfor er vi endelig kommet rigtigt igang her på Gadebørnsprojektet i Ulaanbaatar og kan, langt om længe, berette hjemover om resultater og lyse udsigter. Vi forstår godt, hvis I hjemme i DMS har været lidt utålmodige og tænkt: "Hvor blir' de af, der langt ude på stepperne?" Det er jo trods alt jer derhjemme der må lægge det gode navn og rygte til. Men nu har vi altså overstået en vanskelig etableringsfase, og såvel arbejdet med kursusvirksomhed som med miniprojekter for gadebørn og familier har taget form og ser ud til at kunne bære spiselige frugter fremover.

Det har holdt hårdt at komme så langt. Især Bulgan (projektkoordinator) og Otgon (sekretær) har måttet knokle hele sommeren igennem for at få dokumenter, aftaler, tilladelser, registreringer o.s.v. på plads. At opspore de rigtige kontorer og personer og herefter finde dem til de aftalte tider og på de aftalte steder er et helt projekt for sig. Lige fra ministrielle tilladelser og ned til de mindste detaljer som dørlåse og tyverisikring af vinduer kræver på det nærmeste at man er topuddannet stifinder. Og hertil kommer, at den tumultagtige omstillingsproces her i Mongoliet med hyppige nyvalg på forskellige niveauer, nye love og forordninger samt omrokeringer i det bureaukratiske apparat indebærer, at man ofte støder på helt nye ansigter og omgivelser, når man møder op til aftalt tid og sted. Jeg vil ikke trætte jer her med detaljer. Bulgan og Ole Rønsholdt har i Ger's martsnummer refereret til alle de bureaukratiske og tekniske ting der skulle på plads, men jeg kan godt betro jer, at Bulgan og Otgon på det nærmeste må have følt sig som 100 m løbere,

der p.g.a. en tyvstarter gang på gang må tilbage i starthullerne og mobilisere endnu engang. Selv har jeg af og til fulgt i hælene på dem, nærmest som en hund i snor, da de fleste jo stadigvæk ikke forstår hvad jeg siger.

En milepæl

Den sproglige hurdle hører til blandt trivialiteterne, så den vil jeg ikke vade rundt i her. Men jeg må sige, at det fra starten kom bag på mig, hvor få der taler brugbart engelsk. Også blandt centrets faste medarbejdere. Dertil kommer, at det jo forståeligt nok er meget nemmere og rarere for dem at tale mongolsk med Bulgan. Jeg følte selv det tog himmelråbende lang tid for mig at få så meget overblik og fornemmelse, at et relevant kursusprogram kunne formes. Da vi endelig sidst i september ved fælles hjælp nåede så langt, at vi kunne invitere det første kursushold, dirrede centret af nervøsitet og spænding og alle knoklede rundt for at nå det sidste. Ovenfor i SCENE 2 har jeg beskrevet lidt om kurset. Jeg tror nok jeg kan sige, at vi allesammen på DAMOST åndede lettet op, da kurset var vel overstået. En slags milepæl var nået. Det er vores egen vurdering, at en hel

del indikatorer peger i retning af at sigtet med kurset blev indfriet:

- Det lykkedes at få 22 deltagere fra 9 forskellige centrale projekter og institutioner. Med én undtagelse var de alle menige socialarbejdere med problemerne helt inde på livet.
- Mødeprocenten var meget høj (95) og det samme gjaldt engagementet.
- Medarbejdere fra hovedkvarteret herude, Save the Children, udtrykte at det var det bedste efteruddannelsesstiltag de havde deltaget i.
- Efterfølgende har vi modtaget opfordring fra en distriktsledelse om at være behjælpelig med at stable et seminar på benene for samtlige distriktets socialarbejdere.
- Vores eget distrikt Bayangol har bedt om støtte til at afholde et forældrekursus her på centret.
- Flere af kursusdeltagerne udtrykte ønske om, at kunne bruge DAMOST-centret som regelmæssigt mødested for socialarbejdere og frivillige. Der er et behov for foreningslignende fællesskab. Måske spiren til den egentlige fagforening, der hurtigt vil blive et stort behov for herude.

tøjindsamling

Et sted at bo

Den gruppe gadebørn jeg har beskrevet ovenfor i SCENE 1 skal om kort tid flytte ud i det lille hus vi har fået mulighed for at købe.

Oprindeligt omhandler pilotfasen ikke døgntilbud til gadebørn, og vi har måttet være meget bevidste om bæredygtigheden i alt hvad vi igangsætter, da en fortsættelse af projektet efter udgangen af '98 ikke er givet på forhånd. Alt for ofte støder vi på gadebørn, som har været med i et eller andet projekt, som så pludseligt ophørte. Det er i det hele taget ret svært at opdrive et gadebarn i Ulaanbaatar, som ikke har deltaget i et eller flere projekter. Man kan måske sige, at det ikke er flere projekter der er brug for herude, men flere gode projekter.

Vi blev selvfølgelig allesammen meget glade, da Bulgan kom tilbage fra arbejdsferie og fortalte, at der var fundraiset midler hjemme i Danmark til et hus/skur/ger. Men vi er jo osse nødt til at tænke på om bukserne kan holde. Først fandt vi et lille hus i ger-området op af Gandan-templet. Perfekt centralt beliggende. Tæt ved centrum. Tæt ved DAMOST. Vi fik forhandlet med UNDP (danske Jørn Sørensen) om deres støtte til renovering og isolering. I sidste øjeblik viste det sig imidlertid, at der lå en ekspropriering og ventede for området. På den igen.

Nu er der isblomster på ruderne hver morgen, så det haster lidt. Opgaven bliver i den nærmeste tid at finde de rette "frivillige", der kan bakke gruppen af unge op uden at sætte sig på dem. Hjælpe dem med at etablere et spartansk men rart "hjem". Udforme en plan der kan få deres undervisning og øvrige aktiviteter på DAMOST til at hænge sammen med

"hjemlige sysler" og det gadeliv, de ikke sådan bare lige dropper fra dag til dag. Opgaven er ikke nem. Til gengæld vil selv den mindste succes efter min mening få stor afsmittende virkning, fordi netop denne gruppe har en dominerende status på gaden.

Lidt om jeres udsendte

Jeg tror godt at jeg kan tage Bulgan med og sige, at selvom hjemveen af og til rykker os i kraven og selvom opstarten har været hård, så har vi det allesammen godt herovre. Nu, hvor nogle resultater af anstrengelserne begynder at kunne ses af andre end os selv, har det hele lettet lidt, så mon ikke der snart kan blive tid til lidt af det "sjove" også. Det må I have til gode at høre om.

Set fra mig og min families udsigtsbalkon her fra tredje sal i Ulaanbaatars centrum synes det markedsorienterede fremskridt at have fuld fart på.

Gader og facader bliver renoveret. Bygninger og boligblokke bliver malet i dejlige farver. Parkeer bliver beplantet og genetableret. Antallet af reklameskilte vokser med lynets hast på "Frendens Allé". Små og mellemstore butikker og restauranter er det sidste halve år skudt op i 100-tal indenfor en radius af en halv kilometer. Og det er ikke småting de sælger ud af. Alt kan fås. For penge altså. Yderst vel- og dyrtklædte mennesker er et almindeligt syn. Selv gadebørnene er med kuldens ankomst blevet færre og færre i gadebilledet. Så hvis jeg tager de sociale arbejdsbriller af, kan jeg næsten bilde mig selv ind, at alt er på vej i den rigtige retning. Men facader er en ting. Bag dem er der mange, rigtig mange, der ikke kan følge med.

Vores to børn går nu, efter et mislykket forsøg i en mastodont-børnehave af gammel-rus-

sisk tilsnit, i en lille mongolsk børnehave 200 m fra vores lejlighed. Der er en dejlig, afslappet og rar stemning derovre og selvom system og regelbundet leg er vildt meget anderledes end i en dansk, så trives de efterhånden fint med at være der.

I den første tid, hvor alt var nyt og besværligt, fik vi utroligt stor hjælp fra centrets mongolske personale og fra MDS-folkene. Ja, og så selvfølgelig fra Bulgan. Det var dejligt at opleve, at så mange var opmærksomme på om vi nu faldt godt til. Det har man brug for, når selv det at finde frem til de mindste fornødheder tager pusten fra en. Her som i alle andre lande er der fire forskellige måder, man som fremmed bliver modtaget på. Som honoratiore. Som turist. Som gæst. Og som næsten-beboer. Jeg tror vi tør sige, at vi efterhånden føler os som tilhørende sidste kategori.

I de foløbne 5 måneder har vi været på nogle få men vidunderlige ture udi det smukke og storlåede land som Mongoliet udenfor Ulaanbaatar jo er. Men vi har meget til gode. Så de mere eksotiske-kulturelle-historiske hilsner hjemover må vente lidt endnu. Lige nu forbereder vi os på at overleve en 6-måneders vinter! Døre og vinduer er klistret godt til med tapetstrimler og fugemasse. Så Kong Frost kan bare komme an.

I ingenmandsland - mellem velgørenhed og udviklingshjælp

Gadebørnene i Mongoliet befinder sig på mange måder i et slags ingenmandsland. Fra den ene front blir' de lokket med velgørenhed og opmærksomhed. På den anden front bliver bordet dækket op med skole, uddannelse, arbejde og normalitet. I et ingenmandsland er det altid svært at orientere sig. Gadebørnene kommer op af deres huller og søger så mod den ene front så mod den anden. Så tilbage igen. For den socialarbejder, der jagter rundt i ingenmandsland for at bringe gadebørnene ud derfra er det osse svært at orientere sig.

I Mongoliet er der en stor og dejlig tradition for gavegiveri. Den mindste visit bliver brugt som anledning til at overbringe en eller anden købt eller selvgjort gave. Når der er familiebegivenheder af selv den mindste art vælter det med gaver. Ved et bryllup kan brudeparret sidde fastlåst på deres r... i døgn drift, mens gavebjerget vokser bag og foran dem. Når

der er begravelse stormer familiemedlemmer rundt i nabolaget og samler pengegaver ind. Hvis ikke de har succes, kan begravelsesudgifterne på det nærmeste koste de overlevende livet. Ved alle mulige anledninger på arbejdspladsen står de ansatte i kø i timevis for at modtage gaver og diplomer. Kvinder med 5 fødsler eller mere på bagen er sikre. Gadebørn og fattige behøver ikke gå til bingo, for der skal nok dukke en lejlighed op, hvor de bliver ført frem i rampelyset og overrakt gaver. På TV kan man dårligt nok se en reportage fra et firma, en organisation, en konference o.s.v. uden at store papkasser med hårde sortevare rækkes tværs over skærmen.

Jeg sætter stor pris på gaver. Især at give dem, og hvis anledningen ellers er rimelig, skal det da heller ikke være nogen hemmelighed, at jeg nyder at få gaver. Men gad vide hvordan jeg ville have det med i

fuld offentlighed at skulle modtage gaver, fordi jeg var gadebarn, fattig eller gravid for 6. gang.

Gavegiveri er en go' ting og verden kunne vel ikke fungere uden velgørenhed. Men risikoen for at velgørenhed kammer over i selvpromovering, og utilsigtet udvikler sig til en hån mod modtagerne, er altid til stede.

Når jeg her graver lidt i gavegiveri, er det fordi jeg forestiller mig, at de mongolske traditioner på området har en vis indflydelse på hvordan velgørenheden her i Ulaanbaatar tager sig ud. I den relativt korte tid jeg har været her, har jeg oplevet adskillige tøjuddelinger, organiseret som ren gavebod. Altså ikke målrettet mod det enkelte gadebarn, men en masse i poser som kræmmerhuse på et juletræ.

Jeg har set institutionsbørn fra 6-14 år "klædt ud" i ens finske skovmandsskjorter, størrelse

44. Gadebørn er vandret tilbage til hullerne med en pose hvide bluser og sokker. Vores egne gadeunge fik i sommer tip-top sportsudstyr (sko, dragter, kasketter) af NCC, men da de 1 1/2 måned efter var godt igang hos os, og der skulle planlægges sportsaktiviteter, faldt bemærkningen: "Jamen, de har jo ingen sko og udstyr..." Nej, for hvad skulle de ellers sælge ud af? Efter en stor velgørenhedskoncert i Kulturpaladset kunne man udenfor i søjlegangen tydeligt udpege, hvem der var gadebarn. Nogle selvfølgelig p.g.a. påklædning og snavs, men mest fordi de alle bar på en kæmpestor pose tøj. 10 min. efter havde adskillige tøjgenstande skiftet ejer-mænd eller var byttet ud med tugrig, og vores egen "bandelede" kunne hurtigt finde ud af, hvem der havde brug for hvad og hvem der måtte undvære.

Nu må al denne tøj- og velgørenhedssnak endelig ikke forstås sådan, at DAMOST her i Ulaanbaatar ikke har brug for DMS's indsamling og fundraising hjemme i Danmark. Tværtimod. Der er brug for alt, hvad der kan tilvejebringes, og vi skal nok vide at målrette velgørenheden og kæde den sammen med udviklingshjælpen, så den ikke løber ud i Gobi's sand.

Nej, det jeg af fattig evne forsøger at blotlægge er den generelle tendens til (her i Mongoliet som andre steder) at velgørenhed, omsorg og nødhjælp bliver en kæp i hjulet for den udviklingsstøtte, som må være det primære.

Ingenmandslandet har jeg selv oplevet på den vis, at lige siden vi kom herover har gud og hvermand henvendt sig til DAMOST med det primære formål at få penge og gaver til dette og hint. Som om et uden-

landsk projekt pr. definition er lig med "en glad giver". Det er svært. På den ene side skal vi holde fast i udviklingssigtet. På den anden side skal de henvendelser vi får behandles seriøst. Jeg må sige, at jeg synes Bulgan og de andre "veltalende" på eminent vis har holdt benene på jorden og tungen lige i munden og afbalanceret udbud og efterspørgsel.

På det tidligere omtalte efteruddannelseskursus på DAMOST var 6 udenlandsk støttede gadebørnsprojekter repræsenteret. I hele Ulaanbaatar er tallet måske det 3-dobbelte, når man medregner mæcener og ren uddelingsvirksomhed. Ingen har det fulde overblik. Hvis man dertil lægger alle de mongolske komiteer, organisationer og foreninger som på en eller anden vis har gadebørnene flettet ind i deres programmer, så kan man vist godt tillade sig at sige, at der er mange om brødet.

De sidste officielle NCC tal for gadebørn siger 4000. 10 % er "rigtige" fuldtids-gadebørn. 30% er gadebørn der generelt strejfer om men ind imellem er hjemme og vende. 60% er skoledropouts og lejlighedsvis strejfer. D.v.s. at ca. 400 børn har brug for døgnbaseret omsorgs- og udviklingsstøtte. NCC siger at tallet måske er større og peger på, at et af problemerne er, at en del af de 30% optager pladser for de 10% der har størst behov.

Set ud fra disse statistiske størrelser og de mange projekter her er, synes problemet jo ikke uoverstigeligt. Og selv om tallene ikke holder og statistik jo aldrig fortæller sandheden, så råber området til himlen på koordination og samarbejde.

Men så enkelt er det desværre ikke. Hvis jeg skal være sød og

pæn og rar vil jeg sige det sådan: De fleste mellem- og internationale hjælpeprogrammer (velsagtens osse vores eget) opererer med et større eller mindre behov for at promovere sig og ønsker i det mindste så megen autonomi, at de ikke drukner i mængden. Desuden vil en for stram koordinering let kunne spolere NGO-gejsten, og dertil kommer, at det vel nok er de allerfærreste herude der ønsker sig tilbage til den tid, hvor alt blev sat på skinner og kørte "fælles" derudaf. Nej, man må nok konstatere, at de frie markeds kræfter, også på det sociale område, er kommet for at blive. Men afbalanceret koordination og langt mere samarbejde er en nødvendighed, hvis ikke gadebørnene blot skal være et tilløbsstykke i fremtiden.

Her mener jeg at vi fra DAMOST's side gennem kursus- og seminarvirksomhed har mulighed for at yde en relevant indsats ved at organisere kurser, hvor mongolske og udenlandske projektfolk støder på hinanden og uddanner sig sammen. Ved at presse på for at finde nogle brugbare formler for koordinationen, kan vi være med til at forhindre ressource-spild.

Så det gør vi. På med arbejdstøjet.

Hvis et menneske er godt, forsvinder liget hurtigt... Begravelser stadig præget af buddhistisk tradition

Selv om nogle mongoler nu vælger den europæiske måde at arrangere begravelser på, foretrækker flertallet stadig de traditionelle buddhistiske skikke.

I Ulaanbaatar bliver de døde normalt begravet på dertil indrettede kirkegårde, men i landområderne bliver ligene stadig svøbt ind og anbragt på en bjergside eller åben steppe. Liget bør lænes op ad en ikke for stor sten, der er fri for revner. Et rent hvidt lammeskind bør anbringes under liget. Mongolerne tror, at hvis den afdøde gennem hele sit liv har været et godt menneske, så vil legemet forsvinde hurtigt - hvis ikke lever det videre.

Stedet bør være forholdsvis fladt, og med hornet fra en råbuk trækkes en linje rundt om det udvalgte område. I fjerntliggende landområder bliver ligene ofte kastet i en flod, der "myldrer af fisk".

I de senere år har man forsøgt at genindføre ligbrænding i det lokale begravelsesritual, men indtil videre anses teknikken stadig for ikke at kunne godtages. I tidligere århundreder var ligbrænding almindeligt - højt estimerede munke blev altid brændt og deres aske anbragt i en urne, der opbevarede i en særlig stupa.

Mongolerne kaldte før i tiden et lig for en *burleech*, *uod bolooch* eller en *taliigaach*. Nu bruges ordene i en mere moderne og mildere form som betegnelse for en afdød person.

Tidligere i Mongoliets historie var det almindeligt anerkendt, at mennesker, der nærmede sig døden, havde behov for at være sandfærdige over for sig selv. De begyndte at forberede sig på be-

En kiste koster mellem 10.347 tugrik og 48.460 tugrik.
En gravsten koster fra 8.500 tugrik til 18.000 tugrik.
Indskriptionen på stene koster mellem 65 tugrik og 116 tugrik. I 1997 var 800 tugrik ca. lig med 1 US dollar.

gravelsen ved at nedsætte deres appetit.

En anden tradition, der synes at have opnået en vis udbredelse gennem årene, er en form for opfølgende gravøl på den 49. dag efter personens død. Ved denne sammenkomst tilbereder familiedemedlemmerne et måltid bestående af mejeriprodukter, hvorefter de foretager ofringer til de lokale børn og omstrejfende hunde.

De, der vælger en kirkegårdsbegravelse i Mongoliet, søger gerne vejledning hos en lokal buddhistisk lama. Lamaen vælger begravelsesdagen, udpeger den rute begravelsesprocessionen skal føl-

ge, de værdier den afdøde bør begravnes sammen med og farven på det klæde, der bruges til at svøbe liget ind i. De efterladte bør huske at tage en anden vej hjem efter begravelsen.

Før de sørgende går ind i huset til den traditionelle vågestund, vasker de deres hænder i mælk og vand, derefter i spiritus, og til sidst fører de hænderne gennem en røg af brændende gødning uden for huset.

Ved dødsfald søger omkring 4.000 familier i Ulaanbaatar assistance hos den privatejede Buyan Bedemandsforretning. Byens bedemandskontor blev grundlagt 1956,

men blev privatiseret i 1991 og derefter omdøbt til Buyan Bedemandsforretning. Ifølge bedemandsforretningens vicedirektør, M. Ganbaatar (38 år), kan Buyan tilbyde assistance med at tegne portrætter, levere urner og ene-bær-duftende kister.

Bedemandsforretningen udsteder også dødsattester, efter at de pårørende har fremvist afdødes pas sammen med en godkendelse fra statens juridiske kontor eller et hospital.

Gravsteder stilles gratis til rådighed for mongolske borgere med undtagelse af dem, der dør på grund af selvmord. Statens forsikringsfond giver 58.000 tugrik til dækning af begravelsesudgifterne til folk, der tidligere har været statsansatte. Hr. Ganbaatar siger, at der siden 1990 har været en stigning i antallet af uidentificerede lig, der skal begravnes. Han fortsætter:

"For tiden modtager vi op mod 10 lig om måneden, som vi ikke er i stand til at identificere. På det

seneste er der også opstået et problem med folk, der skænder gravene og forårsager gravrøveri. På kirkegårdene er det blevet almindeligt at støde på gravsteder med halvruddne lig, der er udsat for vind og vejr og omstrefjende dyr."

Opsynsmanden på Dalan Davhar kirkegård, D. Budee, som har arbejdet på stedet siden 1967, hævder, at mange mennesker ikke har råd til at begrave deres døde, så mange lig ender med at blive kastet i grøfterne langs kirkegården.

Lærer ved Gandan-klostrets munkeskole, A. Gaadan, siger, at Mongoliets begravelsesskikke er tæt knyttet til den buddhistiske erkendelse og overtro, og han fortsætter:

"Tidligere mente folk, at spøgelser ikke eksisterede, og at besiddelse og formue kunne bevares uantastet i det uendelige. Det er grunden til, at folk plejede at begrave deres døde sammen med deres ejendele. Men i den religiøse opfattelse kan besiddelse ikke be-

vares for altid. Døde legemer kan måske reinkarnere eller genfødes. Derfor begraver folk i almindelighed deres døde uden alt for megen pomp og pragt. Alle mennesker og levende væsner er skabt således, at når sjælen forlader legemet, er der ikke længere grund til virak".

En spadseretur over den lokale kirkegård viser tydeligt, hvordan traditionerne er skiftet i de senere år. Siden 1990 er der ikke længere nogen rosetteprydede kister kantet med sort og rød fløj, udsmykkede gravsten, præfabrikerede jernstakitter og marmorplader med inskriptioner.

Ifølge traditionen er det faktisk upassende at bruge en kiste, fordi "legemet bør blive en del af jorden". ☺

Ch. Ganhuyag

Oversat af Jan Koed Mongol Messenger, 30(315):10, 23. juli 1997. Se også: Haslund-Christensen & Gilberg [1993]: *En mongolsk nomades dødsfærd*. Ger, 9:15-20 (København: Dansk Mongolsk Selskab).

Indre Mongoli - 50 år som kinesisk selvstyreprovins

I anledning af at Indre Mongoli i 50 år har været et selvstyreområde i Den Kinesiske Folkerepublik, bringes her en artikel fra det officielle Kinas tidskrift *China & World Cultural Exchange*, 1997(4):4-8.

Langs Kinas nordgrænse ligger en lang smal slette som på kortet ligner en galloperende hest. Det er den kinesiske provins, selvstyreområdet Indre Mongoli, der er et smukt og rigt land. Det er så enormt et område at når foråret kommer i syd, ligger den nordlige del endnu dækket under sne. Det tager solen 2 timer at kaste lys på hele landet fra øst til vest. Med sine 1.183 millioner km² er Indre Mongoli den tredje største kinesiske provins.

Totredjedele af Indre Mongolis højslette er dækket af græsland. Om sommeren er højsletten et pragtfuldt syn. Under den azurblå himmel breder det grønne græsland sig med blomstrende flor, med galopperende heste og dvasket græssende flokke af kvæg og får. Daxinganling-, Tinshan- og Helanbjergene ligger henholdsvis i nordøst, central og vestlige del af Indre Mongoli. Disse bjerge danner 3 beskyttende naturlige mure mod kolde vinde og sandstorme fra nord. Hetao- og Liaohe-Nenjiang floddalene i henholdsvis øst og vest er kendte kornkamre. Indre Mongoli har over 1.000 floder og søer. Dalai Nur (Hulun) nær Hailar i nordøst er den største sø med en overflade på 2.200 km².

Græslandet i Indre Mongoli spreder sig over mere end 2.000 km fra Daxinganling (Ta Hingan Li) i nordøst til Juyanhai Søen (Gaxun Nur) ved Edsin Gol i vest. Græslandet dækker 2/3 af Indre Mongoli og er et af de største

græsningsområder i Kina. Det er et godt område til husdyrproduktion.

I den oprindelige skov i det nordøstlige Indre Mongoli vokser der Hinggan lærk, hvid birk og andre sjældne træer. Træsreserven er beregnet til 840 millioner m³, hvilket svarer til 9% af træmængden i hele Kina. Indre Mongoli er også rig på medicinske planter, og der findes over 600 planter med økonomisk værdi. Derudover lever der mange vilde dyr i Indre Mongoli. Offentlig statistik opregner 362 fuglearter og 117 arter vilde dyr, deraf 10 meget sjældne.

Indre Mongoli er rig på mineraler og har over 70 anerkendte mineraler med 670 miner af forskellig slags. Man har beregnet kulreserven til omkring 200.000 millioner tons svarende til en fjerdedel af Kinas kulreserver. Der er også reserver af metaller som kobber, aluminium, zink, guld, sølv og tungsten. Der er gode muligheder for at finde og udvikle olie- og naturgas-industri.

Indre Mongoli blev grundlagt som autonom region den 1. maj 1947 i Ulanhot, mens borgerkrigen rasede i Kina og blev på den måde den Kinesiske Folkerepubliks første etniske selvstyreområde. I provinsen bor 23.060.000 indbyggere, hvoraf kun 3.800.000 er mongoler.

Indre Mongoli har 40 etniske grupper, hvoraf Han-kineserne er langt den største hen mod 80%. Foruden Han-kinesere og mongoler bor der folk som for eksempel daurere, everkere, oroqenere, manchuere, hui'ere, koreanere.

Især i områdets store byer er der vokset en stor mængde industrier frem. Idag findes der omkring 7.000 virksomheder indenfor fag som jern og stål, kul, maskin-

fabrikker, tekstil, elektricitet, bygningsindustri og læder. Landet producerer 73 millioner tons kul om året, laver 32.040 millioner kilowatt/timer årligt.

I 1996 blev der produceret 15 millioner tons korn og 67 millioner husdyr.

Inden for uddannelse, teknik, forskning, sundhed, sport og kultur har der også været en stor udvikling. I området er der nu 19 højere læreanstalter. Der var ingen for 50 år siden. 98% af børn i den skolepligtige alder går i skole. I de 50 år, der er gået, har forskningen fået større og større betydning for udviklingen inden for industri, landbrug og husdyrhold. Ligesom sygdomme er kommet under kontrol, er sundhedsvæsenet blevet forbedret. Landet har idag handelsrelationer med over 100 lande.

Indre Mongoli har igennem de sidste 50 år gennemgået mange forandringer. Ledelsen forsøger at få det bedste ud af de resurser, der findes i landet for at videreføre udviklingen af landet.

Xilin Gol Prærien

Da 7 hyrder fra Xilin Gol amt i Indre Mongoli i foråret 1995 fortalte, at de for egen regning ville tage på en forretningsrejse til Australien, blev den kinesiske presse meget overrasket, fordi sådan en rejse var uden fortilfælde i Kina. Det 10-mand store undersøgelseshold indeholdt også forskere.

I 2 uger besøgte holdet private græsningsområder, institutter som forskede i husdyrproduktion og markeder, hvor dyr blev solgt på auktion i New South Wales og Victoria i Australien.

"Vi har meget at lære. For eksempel, deres management system

og automatisering over alt, imponerede os meget", sagde Yidamu fra holdet.

Yidamu, som er i midt i 50'erne, har stor erfaring som hyrde. Han begyndte at passe får og kvæg, da han kun var 8 år gammel. Han ved, hvilket foder der er godt, og hvornår man skal bruge det for at få sunde og fede dyr. Tidligt i 1980'erne ændrede den kinesiske regering reglerne for husdyrbrug og tillod privatejede flokke. Græslandet blev omfordelt for at skaffe plads til lokale, private husdyrbrug.

Denne nye politik havde gjort Yidamu til den rigeste person på egnen. Men han holdt ikke på sine penge. Han brugte 30%-50% af sin indtægt til at udvikle sit græsningsområde. Han gravede 10 brønde, byggede 12 vinterbeskyttelser til husdyrene, et bassin til at sprøjte dyrene med pesticider og købte en traktor og en græsslåningsmaskine. Han overtalte sine slægtninge til at gå i skole sammen med sig for at lære den mere videnskabelige side af husdyrbrug. De lærte blandt andet at forædle racerne ved den rette udvælgelse af avlsdyr, at undgå epidemier ved at sprøjte med pesticider, og om hjælp ved vanskelige fødsler.

"Mine forældre og bedsteforældre passede deres flokke af dyr kun ved hjælp af deres erfaring og Guds nåde. De vidste aldrig, hvad der ville ske dem næste dag. Men i dag er det helt anderledes."

Med udgangen af 1996 havde amtet opbygget 3.200 familiebrug. Dereshusdyrholdsbrutto-produktion var nået op på 1.500 millioner yuan årligt (1 yuan er næsten lig 1 krone). Den årlige indtægt pr. hoved var på 2.500 yuan. Af amtets 60.000 hyrdehushold har de fleste opgivet deres nomadeliv og slået sig permanent ned som fastboende. De har anskaffet sig elektriske ap-

parater, fået telefon og investeret i bygning af veje, biblioteker og klubber for at gøre livet mere indholdsrigt.

Xilin Gol amt har bygget en ny olieby med Eren oliefeltet som centrum. Dette oliefelt giver årlig 1 million tons råolie. Amtet har også Kinas største naturlige alkali base, Qagan Nur Chemical Plant. Udviklingen af disse 2 store virksomheder har vækket en række lokale kød- og uld-industrier.

Xilin Gol League Biological Products Plant udvinder nu fra kvæg- og fåre-knogler stoffet pepton (et stof, der opstår ved æggehvidens omdannelse under indflydelse af pepsin, som er et æggehvideopløsende fordøjelsesstof (enzym) i mavesaften). Produktionen er så stor, at Kina ikke længere behøver at importere pepton fra udlandet.

Xilin Gol amt, som engang blev kaldt for 'husdyravlens kongerige', har nu udviklet industrier som for eksempel elektricitet, olie, kul, kemi, byggematerialer, maskinbygning og maskinvedligeholdelse, ialt 3.400 firmaer.

"Rejsen gav os mulighed for at se, hvad hyrder i udlandet gør og tænker, samt at lære om deres mest udviklede teknologi og opfindelser," sagde Yidamu stolt.

I foråret af 1997 fik Xilin Gol amt den canadiske by Lloydminster som venskabsby. Xilin Gol amt ligger i det centrale Indre Mongoli og fylder 200.000 km². Det svarer til 4½ gange Danmark. ©

Baoyin Dlinger
Næstformand for Indre Mongoli

Oversat fra engelsk af Rolf Gilberg

Litteratur om mongoler - tillæg 13

Alsirk, Blid [1997]: **Djengis Khan havde ingen rener.** *Ud & se*, oktober 1997:28-34, forside (København: DSB).

Haubroe, Lotte [1996]: **En mongolsk iværksætter.** *Landsbladet*, 14. juni, p:45 (*)

Holskov, Eva [1997]: **Rejsebrev fra Mongoliet.** *Info*, 6(2):10-11 (København: Nationalforeningen til bekæmpelse af lungesygdomme).

Kjøller, Egon [1995]: **Steppens sønner bygger kostalde. Mongolske nomader lærer mejeridrift af bonde fra Bindslev og låner danske penge til kreaturenes vinterhuse.** *VT*, 24. december 1995, p:6 (*: *)

Lefmann, Gudrun [1997]: **Gæret hoppemælk - en læskedrik i sommervarmen.** *KVL Mosaik*, 5(15):1,8-9 (København: Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole).

Lefmann, Gudrun [1997]: **De er børn af Djengis Khan.** *Hest og Rytter*, 8(8):17 (Kvistgård: de DAN'ske blade).

Lundorff, Ulla [1997]: **Mongoliet - et urdeligt land.** *Stiftstidende*, 24. aug. p:4-5 (Århus).

Kock, Grethe [1997]: **Vor mongolske gedemission.** *Mission i Asien*, 97(3):12 (København: Dansk Santalmission).

Madsen, Charlotte Nymann [1997]: **Råd om hygiejne og tøj mod kulden.** *Mission i Asien*, 97(3):14 (København: Dansk Santalmission).

Madsen, Jesper Nymann [1997]: **Hvad er forskellen mellem Jehovas Vidner og sand kristendom?** *Mission i Asien*, 97(3):13 (København: Dansk Santalmission).

Tur til det vest-sydvestlige Mongoli fra Altai til Gobi

19. juli - 8. august 1998

Vi flyver med SAS til Beijing og derfra til Ulaanbaatar, Mongoliets hovedstad.

Ved ankomsten og ved afrejsen fra Mongoliet har vi en hel dag i hovedstaden, hvor vi skal se Gandan Templet, Bogh Khan Museet, det meget fine Kunstmuseum og selvfølgelig det Naturhistoriske Museum med de berømte dinosaur skeletter og æg.

Vor ekspedition videre fra hovedstaden foregår i russiske jeeps, som kan klare de utroligste strabadser og som vore mongolske chauffører kan reparere med forhåndværende materialer. Vi medbringer hjælp til madlavning og en tolk og skal bo i egne medbragte (eller lejede) telte.

Vor vej går først direkte mod vest til egnen omkring Khovd, hvor store søer, ferske eller salte, ligger afgrænset af de høje Altai bjerge med vest og store klitområder mod øst.

Derefter drager vi fra byen Altai mod syd til Bayan Tooroi, der ligger i Gobi ørkenen nord for Gobi Nationalpark. Vi skal besøge den fredede klippe Eej Khayrkhan (Den Hellige Moder), der som Ayers Rock i Australien ligger midt i ørkenen, formet af vind og vejr, som om den var bygget af Gaudi.

Vi fortsætter mod øst i Gobi gennem forunderlige bjergpas og stenformationer i gult, grønt og rødt. Vor sidste stop før turen går til Ulaanbaatar er søen Böön Tsagan, der med sine klitter og salte bølger fremkalder minder om Vesterhavet. I klipperne tæt herved fandt danskeren Olsen i 1923 det første æg af en dinosaur.

Undervejs får vi mulighed for at se blandt andet mange store rovfugle, inklusiv munkegribbe, og traner, som yngler i Mongoliet. Ved søerne er der et rigt fugleliv. En del trækfugle fra Sibirien er allerede ved at indfinde sig. I ørkenen træffer vi springmus, asiatiske vildæsler, antiloper og ræve. Desuden får vi mulighed for at se steppernes blomsterflor og den mere sparsomme vækst i ørkenen.

Vi besøger undervejs klostre og historiske steder, op da det er på denne tid, at man afholder Naadam (den årlige sportsfest med

kapridning, brydning og bueskydning) ude lokalt, håber vi, at komme forbi et af disse arrangementer.

Minimum 8 og maksimum 12 deltagere. Pris 24.000 kroner med alt inklusive bortset fra drikkevarer og sygesikring (obligatorisk). Sidstnævnte arrangeres som gruppe, så vi får rabat.

Program kan rekvireres ved fremsendelse af frankeret (5 kr) svarkuvert. Tilmelding senest 1. marts 1998 ved fremsendelse af navn og adresse samt 1.500 kroner pr. check.

Birgith Sloth
Teglårdsvej 601, 3tv
DK-3050 Humlebæk
Telf/fax: 4919 1626

Mongoliets uendelige græsland mellem bløde grønne bjerge brænder sig straks fast på nethinden. Hjulspor løber det ene øjeblik gennem mennesketomme sletter, hvor vilde dyr boltrer sig i det frie liv. Næste øjeblik befinder man sig i en ny dal med mylder af nomader, deres telte og masser af heste, kameler, køer, får og geder. De gæstfrie mongoler deler gerne ud af gæret hoppemælk og tørret ost.

På rejsen oplever man lamaistiske templer med messende munke; stedet hvor Chinggis Khan byggede sin hovedstad Karakorum; mongolernes nationale festdag med hestevæddeløb, brydning og bueskydning; vilde heste; men fremfor alt storslåetheden i den flotte natur.

1998 er 30 året for Danmarks og Mongoliets anerkendelse af hinanden. Men de dansk-mongolske relationer går meget længere tilbage. I 1920'erne grundlagde en flok danskere, bl.a. Carl Krebs og Henning Haslund-Christensen, en forsøgsgård i den naturskønne Zobeldal, hvortil turen også går.

Dag 1. Afrejse fra København.

Dag 2. Ankomst til Ulaanbaator. Indlogering på hotel.

Dag 3. Vi oplever starten på Naadam festen i hovedstaden. Det er årets største begivenhed med hestevæddeløb, bueskydning og brydning. Op ad dagen med minibus og jeep til Hugnu-Khaan bjergene, hvor der overnattes i små telte ved Erdene Hamba templet, som ligger i en særpræget og smuk dal.

Dag 4. Ankomst til Karakorum, indlogering i „Nomin“ gerhotel. En Ger er et rundt filttelt. Resten af dagen kaster vi os ud i det lokale Naadam mylder.

Dag 5 og 6. Besøg i Erdene Zuu klosteret fra 1585. Derefter skal vi se et tyrkisk monument fra 700-tallet. Vi tager ture ud over sletterne, hvor vi oplever det traditionelle mongolske familieliv på steppen med malkning og hesteridning.

Dag 7 til 9. Videre med minibus og jeep nordpå fra Karakorum til Danskegården ved Erdenebulgan i Hovsegol Aimag. Vejen går gennem Bulgan Aimag med besøg på det lokale museum. Der overnattes i små telte.

Dag 10 og 11. Ankomst til Erdenebulgan med overnatning i ger. Igen går vi på familiebesøg, og vi ser de danske historiske steder. Aftenen byder på folkemusik.

Dag 12. Vi ankommer til Morön, tager på museumsbesøg og ser et forhistorisk monument på steppen. Overnatning i små telte ved Delger floden.

Dag 13 til 16. Rejser tilbage til hovedstaden. Undervejs ser vi vilde heste, gør stop ved ruiner og besøger mongolske familier, hvor vi prøver den traditionelle mongolske mad.

Dag 17 til 19. Ankomst til Ulaanbaator med tempel- og museumsbesøg, mulighed for indkøb og møde med Mongolsk Dansk Selskab.

Dag 20. Afgang Ulaanbaator.

Dag 21. Ankomst København.

Afrejse: 6. juli

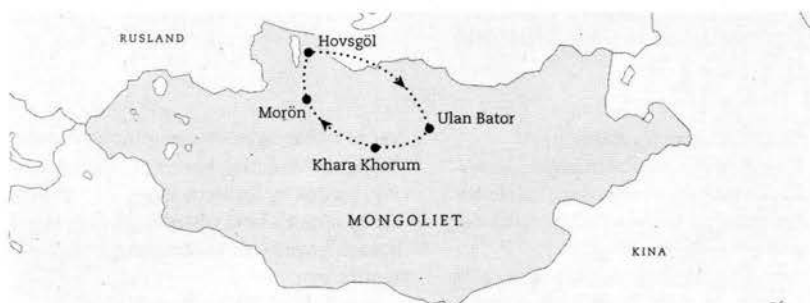
Hjemkomst: 26. juli

Pris: kr. 24.900

Enkeltværelsestillæg: kr. 2.500

Prisen inkluderer fly, landarrangement, overnatninger med helpension.

Prisen er baseret på min. 10 deltagere.

Mongoliet

Rejseleder: Rolf Gilberg

Interesserede kan henvende sig til:

Travel Life, Kongens Nytorv 21, 1. sal, 1050 København K.
Telefon: 3315 5744 - Fax: 3315 5758

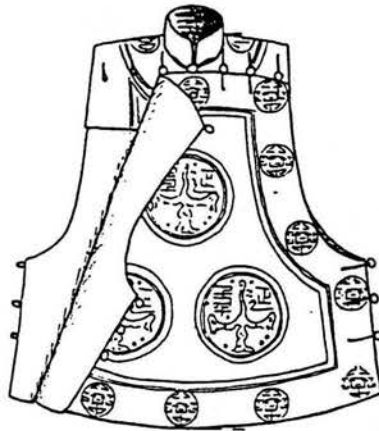
Rejsereklame

Ger vil gerne bringe andre oplysninger om rejser til Mongoliet, så har nogen læser kendskab til planlagte rejser, modtager *Ger* gerne oplysninger til viderebringning.

Kender du mongolske genstande (9): svar

OPGAVE 21: svar

Teblander (R.XII-258) fra Chakhar området i Indre Mongoli. Beholderen er 85 cm høj og har en diameter på 15 cm. Den blev indsamlet på 2. Danske Centralasiatiske Ekspedition 1938-1939. Haslund fortæller, at den på mongolsk kaldes *djang teng*. Man bruger teblanderen i templer, hvor pulveriseret murstenste blandes med kogende vand, smør og mælk.

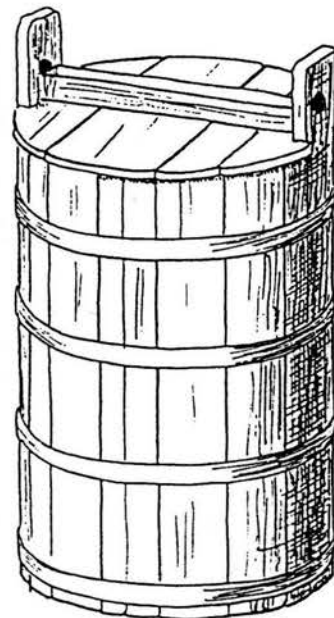
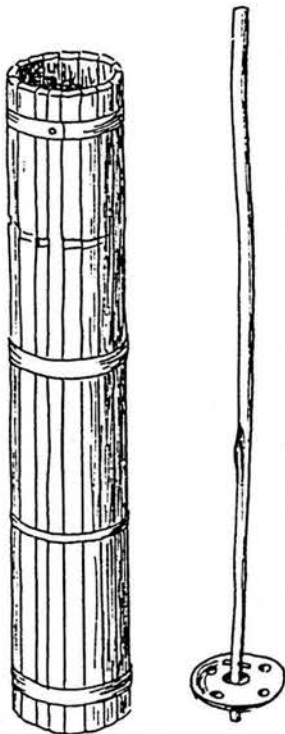

OPGAVE 22: svar

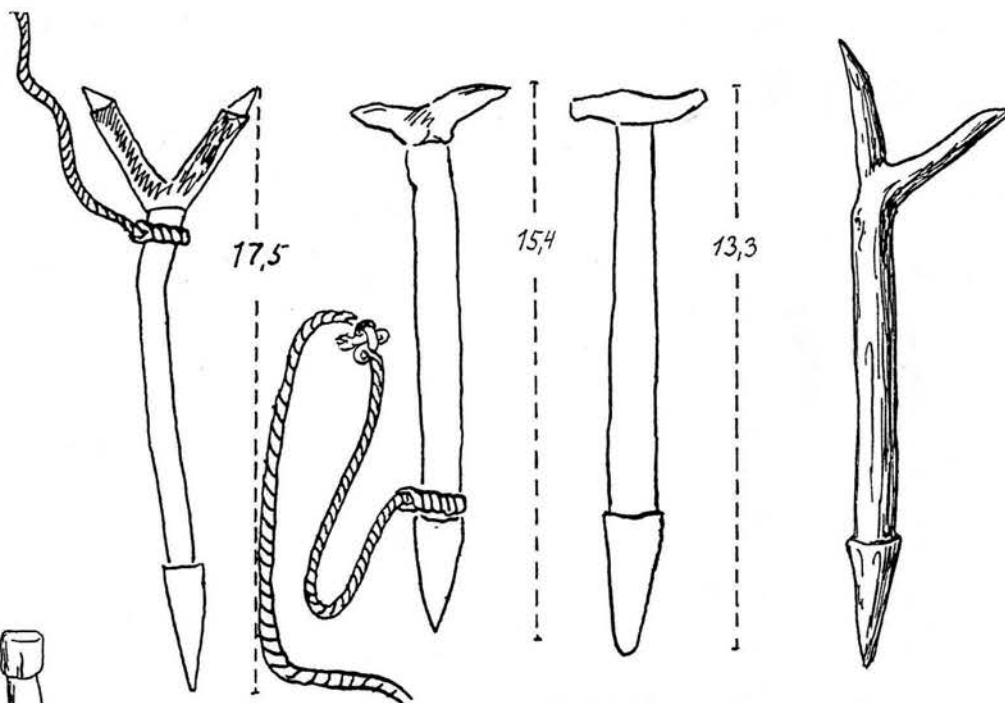
En mandsvest (R.VII-11; mongolsk: *aadji*) fra Khorchin mongolernes Jasaktu Banner i det østlige Indre Mongoli, hvor den er købt i klosteret Gegen Sume i 1936. Denne type vest bruges både af verdslige mænd og lamaer uden for tempeltjeneste. Den er 66 cm lang. Den er lavet i lilla satin med blå bomuldsfor.

OPGAVE 23: svar

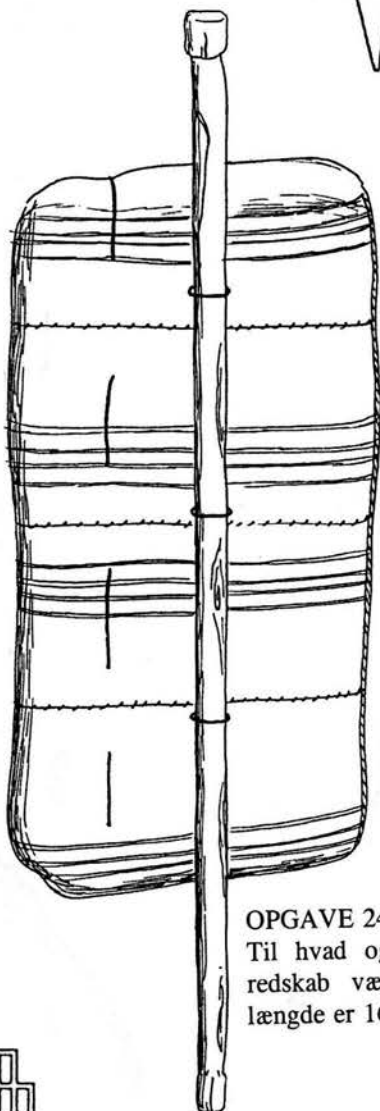
Træbøtte (R.XII-309; mongolsk: *modom grang*) til airak (gæret hoppemælk). Stavkar holdt sammen af 4 jernbånd. Højde 60 cm, diameter 43 cm. Den slags beholder er placeret lige inden for i mandssiden af ger'en. Daglig hældes der nymalket hoppemælk i. Der er dobbelt så meget sukker i hoppemælk som i komælk, så hoppemælken vil gære til 1%-2%. Det er vigtigt at der ofte bliver rørt i hoppemælken, mens den gærer. Det ser let og elegant ud, når teltfruen gør det. I virkeligheden kræver det et godt kraftigt tag i den rigtige rytme. Man kan høre på lyden, når det bliver gjort rigtigt. Mælken bliver iltet og gæringsprocessen fordeles jævnt. Der drikkes store mængder af gæret hoppemælk om sommeren af både børn og voksne. Det er meget nærende og lækende i den hede varme.

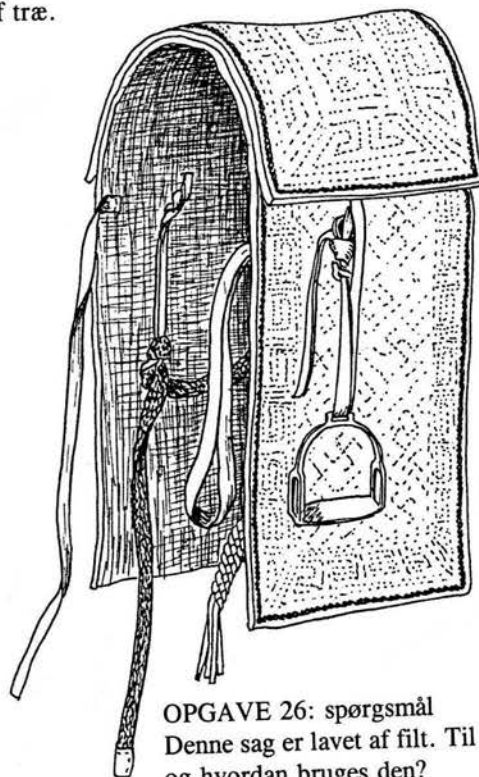
Kender du mongolske genstande (9): spørgsmål

OPGAVE 25: spørgsmål
Til hvad og hvordan bruges disse genstande? De har en længde af 13-18 cm og lavet af træ.

OPGAVE 24: spørgsmål
Til hvad og hvordan har dette redskab været brugt? Stangens længde er 162 cm.

OPGAVE 26: spørgsmål
Denne sag er lavet af filt. Til hvad og hvordan bruges den?

Indhold

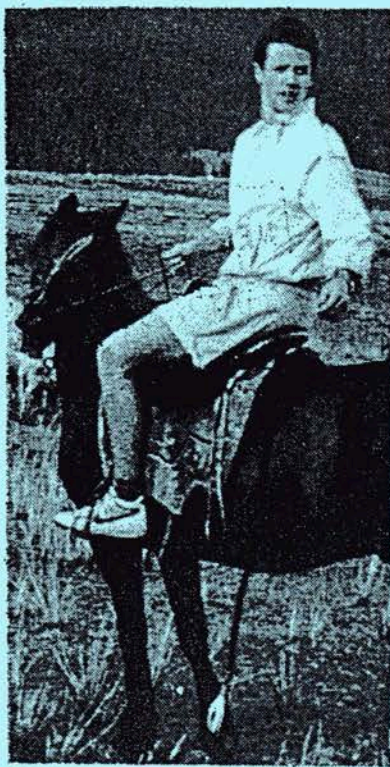
Dansk Mongolsk Selskab	2
Besøg fra Mongoliet	2
Søren Haslund-Christensen: Samarbejde mellem Danmark og Mongoliet	3-5
Asger Westh: Doktor Dino og det store puslespil	6-8
Ch. Burenbayar: Zanabazars eneboerkloster genindviet	9
Erik Isager: De danske nybyggere på Zobelsletten (Del 2).	10-16
Rolf Gilberg: Naadam bryderne får deres dell velsignet før kamp	17
Finn Morel: Gadebørnsprojektet har nu endelig fået navn - og gavn	18-23
Ch. Ganhuyag: Hvis et menneske er godt, forsvinder det hurtigt ...	24-25
Baoyin Dlinger: Indre Mongoli - 50 år som kinesisk selvstyreprovins	26-27
Litteratur tillæg 13	27
Rejse reklamer	28-29
Rolf Gilberg: Kender du mongolske genstande (9)	30-31
Bagsiden	32

Kommende møder

Bestyrelsen planlægger også møde i februar, marts (generalforsamling) og april. Vi sigter på en lørdag midt i måneden. Mere om det i næste nummer af Ger, som kommer i slutningen af januar 1998.

Nyt medlem

Hans Kongelige Højhed Kronprins Frederik har sagt ja til at indtræde som Dansk Mongolsk Selskabs første æresmedlem. Det er en stor glæde for Dansk Mongolsk Selskab, at Hans Kongelige Højhed Kronprinsen viser selskabet sin interesse.

ISSN nr 0905-9505

Tilbud

Mandag, 2. februar 1998, klokken 19:30 taler Annette Erler om "Mongolsk folkemusik 1928-1939" for Dansk Selskab for Traditionel Musik og Dans. Foredraget holdes i Dansk Folkemindesamling, Christians Brygge 3, 1219 København K. På 3 rejser mellem 1928 og 1939 indsamlede Henning Haslund-Christensen (1896-1948) et enestående materiale i Mongoliet, blandt andet 160 musikinstrumenter og omkring 400 lydoptagelser. Han efterlod sig et fyldigt skriftligt materiale og mange fotografier samt flere radioudsendelser. Foredraget vil behandle muligheden for at tilgængeliggøre materialet og problemer i forbindelse med en musikfaglig bearbejdelse af lydoptagelserne. Arbejdet indgår som en del af Carlsbergfondets nomadeprojekt.

Møder i Dansk Mongolsk Selskab

8. november 1997, kl: 14
på Nationalmuseet, U5:
Christel Braae taler om sin rejse til Mongoliet i august 1997

25. november 1997, kl: 19
på Experimentarium, Tuborg Havnvej, Hellerup. Udflugt til dinosaurernes verden: Dinosaurer, æg og unger. Tilmelding nødvendig.

Måske **8. januar 1998, kl: 19**, Danasvej 30A, Frederiksberg: Bulgan Njama vil fortælle om, hvordan det går med Gadebørns Projektet i Ulaanbaatar.